Монсогоршье ороохо гээхэгүй!

Партийно-гүрэнэй хиналтын хуудаһан № 5 (12)

АРАДАЙ ХИНАГШАДАЙ АНХАРХА ХЭРЭГ

Хүдөө ажахын ехэ худалмэриин дүн —ургаса хуряалгада республикымнай колхоз, совхозууд оронхой. Габьяата ажалаараа туйлаһан ургасаяа саг соонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряаха, гүрэндөө таряа, хартаабха, овощ худалдаха уялгаяа болзорһоо урид дүүргэхэ гээшэ мүнөө үедэ хүдөөгэй коммунистнуудай, бүхы ажалшадай гол шухала зорилго болоно.

Энэ харюусалгатай сагта партийно-гүрэнэй хиналтын органууд, олон тоото бүлэгүүд болон постнуудай гэшүүд ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, областной партийна организацидаа али бүхы талаар туһалха, ороохо таряа ехээр абаха хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулха ушартай.

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин партийно-гүрэнэй хиналтын комитет ургаса хуряалгын үедэ хэхэ хүдэлмэриингөө тодорхой түсэб зохёожо, комитедэй гэшүүд болон штатнабэшэ инспекторнууд тусхай ажахынуудта эльгээгдээ, партийна организацинуудтай хамтаржа, саг зуурын 117 пост эмхидхээ. Эдэ бүлэгүүд болон постнуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй семинар үнгэргэгдэжэ, ургаса хуряалгын үедэ арадай хинагшадай хэхэ хүдэлмэри тухай тодорхойгоор хөөрэлдэһэн байха юм.

Жэшээнь, эндэхи «Коммунизм» колхозой партийно-гүрэнэй хиналтын комитедтэ туһалха бүлэг 6 тиимэ пост байгуулжа (3-ниинь тоог дээрэ, нүгөө 3-ниинь комбайнуудай агрегатуудта), постын гэшүүдтэ тодорхой даабари үгтэнхэй. Комсомолшуудай хүсөөр ходо ябажа байха «харуул» эмхидхэгдээ. Эдэнь хиналтын бүлэгүүдтэй, постнуудтай хамта һүниин халаанай хүдэлмэри шалгаха, таряа зөөдэг гол харгынууд дээрэ хиналта табиха уялгатай. Хиналтын постнуудта табигдаһан хүнүүдэй нэрэ олоной анхаралда үлгэгдэнхэй. Тэдэнэртэ хадаасал, дурадхал оруулжа байхын тула полевой стануудта бишыхан айрсаг ханада хадагдаба. Ургаса хуряалгын эхилхэһээ урдахана бүхы техникэ, таряа зөөхэ машинанууд, тоогууд хинагшадай хүсөөр шалгагдаа.

Мүн иимэрхүү бэлэдхэлэй хүдэлмэри Хяагтын, Түнхэнэй, Хориин үйлэдбэриин управленинүүдэй олохон колхоз, совхозуудай хиналтын бүлэгүүд ябуулжа байнхай. Зүгөөр хаа хаанатүй хиналтын бүлэгүүд ургаса хуряалгын үедэ хэхэ хүдэлмэреэ тодорхойлоо, хуряалгада бэлэдхэхэ талаар бии байһан дутагдалнуудые усадхаха гэжэ оролдоно гэхын аргагүй. Зэдын, Яруунын, Баргажанай үйлэдбэриин управленинүүдэй олон ажахынуудта хиналтын бүлэгүүд хуряалгын түрүүшын үдэрһөө шанарыень һайса шалгажа шаданагүй. Иимэ аали нобшо ябадалые тэсэхын аргагүй.

Партийно-гүрэнэй хиналтын органууд, тэдэндэ туһалха бүлэгүүд партийна организацинуудай хүтэлбэри доро ажаллажа, һүүлэй үедэ, илангаяа КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй һүүлээр нилээд туһатай һайн юумэ хэһэн байна. Энэ жэлэй ургаса хуряалгын үедэ тэдэнэр улам оролдосотойгоор ажаллаха уялгатай.

Республикын колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахын бусад предприятинуудта партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха 400 гаран бүлэгүүд, 900 шахуу постнууд эмхидхэгдэнхэй. Тэндэ 7 мянга шахуу арадай хинагшад —үйлэдбэриин түрүүшүүл, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд хабаадана. Энэ ехэ хүсэеэ таряа хуряалгын үедэ дүүрэнээр хэрэглэхэ ёһотойбди. Хайшан гээд?

Поли, тарянанай тоог болон бэлэдхэлэй пункт, автоколонно бүхэндэ, ургаса хуряалгын шиидхэхы бүхы участогуудта шанга хиналта табиха. Тиихэдээ арадай хинагшад хуряалгые һайн шанартайгаар үнгэргэхэ, дайралдаһан дутагдалнуудые саг соонь элирүүлжэ, дары усадхаха талаар партийна организацинуудай дайшалхы туһалагшад байха зэргэтэй. **Тарянанай амяарлан хадагдажа захалхаһаа эхилээд, гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктда, колхоз, совхозуудай амбаарта оротор арадай хинагшад хурса нюдөөрөө хаража, заашье хоролтодо оруулхагүй гэжэ оролдохо үүргэтэй.**

Үнгэрэгшэ жэлдэ Хяагтын совхозой хинагшад нүхэд Коростелев, Каленых болон бусад саг үргэлжэ поли дээгүүр ябажа, тарьяашанай нюдөөр ажаглажа, машинист, комбайнер бүхэндэ эрилтэ табидаг, тарьяа дээгүүр хадаха, баал суглуулхадаа залаа гээхэ, һолоомоноор ороохоной гараха ябадалтай эрид тэмсэһэн. Арадай хинагшадай эрилтээр зарим комбайнернууд баалаа дахин суглуулһан, һолоомоёо хоёрдохёо сохиһон байха юм. Энэ совхозой хиналтын бүлэгэй гэшүүд байгша ондошье бүхы хүсэеэ ургаса хуряалгын шиидхэхы газарнуудаар табижа, ургасаяа имагтал һайн шанартайгаар хуряажа шадана.

Шергинскэ совхозой комсомолшууд нёдондо ургаса хуряалгын үедэ тусхай «харуулшадые» табижа, һүниндөө комбайнай бункер соо үлэһэн тарьяа хулгайлхаяа һэдэгшэдые барьһан байна. Мухар-Шэбэрэй нэгэ колхоздо үнгэрэгшэ намар нэгэ автомашина тарьяа нүхэн соо хээд, хожомынь тэрэнээ абаха хүсэлтэй байгшад арадай хинагшадай гарта орооһон. Олониитын зүгһөө шанга хиналта табигдабал, хулгайшад юушье хэжэ бирахагүй.

Байгша ондо арадай хинагшад ороохо тарянанай гээлтэтэй, тэрэниие гутааха, урихэ ябадалтай эрид тэмсэхэ болоно. Ороохо тарьяа гээлтэ, хоролтодо оруулхагүйн тула нэн түрүүн хурданаар хуряажа абаха хэрэгтэй. Хуряалгые унжагайруулжа, баалдань ургуулбал, узуур дээрэнь һайруулбал—хэдэн мянган центнер тарьян хосорхо гээшэб. Хэрбээ республикын ажахынууд гектар бүридөө центнер ороохо гээбэл, аяар 3 миллион пүүд шахуу тарьян алдагдаха гээшэ. Ондоогоор хэлэбэл, 180 мянган хүн зонтой городые жэл хахадай туршада хилээмээр хангаха байгаа. Тиимэһээ гектарай 1—2 центнер тарянанай гээгдэхэдэ «бараг» гэжэ тоолодог ябадалтай эбсэжэ боломоор аал? Яашье болохогүй! Иимэрхүү һаланай налагай зонине олоной урда элишэлхэ шухала.

> 25—30 орооһотой хоолос 1 грамм татадаг. Дүрбэлжэн метртэ 10 хоолос гээгдэбэл, гектарай 1 центнер орооһон алдагдаха.
>
> ***БОДООД ҮЗЭГТЫ, ИИГЭЖЭ ТАРЯАГАА ХУРЯАБАЛ, ТАНАЙ АЖАХЫ ЯМАР ЕХЭ ХОХИДОЛДО ОРОХОБ!***

Гэхэтэй хамта арадай хинагшад жатка, комбайн автомашина бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ асуудалда гол анхаралаа хандуулха ушартай. Хуряалгын машинануудые хоёр халаанда хүдэлгэхэ, миин зогсохо ушар усадхаха, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй, колхоз болон совхозуудай заһабарилгын мастерскойнуудые һайнаар хүдэлгэхэ саг ерээ.

Гүрэндэ тарьяа тушаалта—колхоз, совхозуудай нангин хэрэг. Тиимэһээ хиналтын бүлэгүүд, комитедүүд энэ талаар ажахы бүхэнэй арга боломжонуудые элирүүлжэ, гүрэндэ ороохо тарьяа, хартаабха, овощ худалдаха социалис уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэдэнь нүлөөлхэ болоно. Мүн энэ гүрэн түрын удха шанартай хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр, журамгүйгөөр хандадаг ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга хэмжээ абаха ушартай.

Мүн хартаабха, овощ хуряаха, һолоомо сомохо, намарай паар хахалха, үрэһэ хааха болон бусад хүдэлмэри партийно-гүрэнэй хиналтын органуудай, эдэбхитэдэй анхарал татаха юм.

Арадай хинагшадай хүдэлмэрине партийна организацинууд шадабаритайгаар ударидажа, тэдэнэрэй эдэбхи үүсхэл, дурадхалнуудые халуунаар дэмжэхэ жэшээтэй. Энэ хадаа арадай хиналта амжалтатайгаар табиха гол эрилтэ мүн.

Б. СЕМЕНОВ,
КПСС-эй обкомой секретарь, партийно-гүрэнэй хиналтын областной комитедэй түрүүлэгшэ.

ЗЭДЫН ГОЛОЙ 854 МЯНГАН ПУУД ТАРЯАН

Гүрэндэ тарьяа тушаалгаар Зэдын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудай абаһан

СОЦИАЛИС УЯЛГА

Зэдын үйлэдбэриин управлениин колхознигууд, совхозой хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд КПСС-эй ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Управлениин ажахынууд хабарай тарилгын хүдэлмэриие эмхитэйгээр үнгэргэһэн, богони болзор соо тарилгаяа хэжэ, ургасыень һайнаар харууһалһан байгаа. Энэ жэлэй ургасада 46,2 мянган тонно наг шэбхэ гаргагдажа үтэгжүүлэгдэһэн, 3,2 мянган гектар тарьялан уһалагдаһан, 39139 гектар поли дээрэ шэниисэ хэрээһэлүүлэгдэн, нарин зуруудтайгаар таригдаһан юм. Түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэгдэжэ, ехэхэн газар дээрэ самолёдоор хоро сасагдажа, буртаг үбһэниинь үгы хэгдээ.

Зэдынхидэй хэжэ байһан хүдэлмэри дэмы хосороогүй. Ороохо тарьянай, кукурузын болон бусад ургамалнуудай муу бэшэ ургаса ургуулагдаа. Мүнөө тарьяа хуряалгые богони болзорто, гээлтэ хоролтогүйгөөр үнгэргэхын хойноһоо ехэ оролдолго гаргагдана. Управлениин колхоз, совхозууд тарьяа хуряалгые бэлэдхэл ехэтэйгээр угтаа. Техникэ зэмсэгүүдынь һайнаар заһабарилгдаа. Мүнөө үедэ ажахынууд ургасаяа амяарлан хуряана, комбайнуудые бүлэг бүлэгөөр ашаглана, тарьяа хуряалгые богони болзорто үнгэргэдэг арга хэрэглэнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ полинууд дээрэ 160 жатка, тэрэ тоодо ЖВН-10 түхэлэй үргэн абасатай 50 жатка гаранхай. Гадна 241 комбайн баалнуудые суглуулан сохихоор бэлэн болгогдонхой. Тарьяа хуряалгые эмхидхэжэ байхадаа колхоз, совхозуудай механизаторнууд хүдэлмэреэ шанартайгаар бүтээхын, ороохо тарьяе гээлтэ хоролтодо оруулхагүйн түлөө тэмсэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай болохосо байгаа Пленумые угтуулан социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, управлениин ажахынууд ехэ уялга абаа. Бүхы арга боломжонуудаа тодоруулан элирүүлээд, мухар-шэбэрэйхидэй үнэтэ үүсхэлые дэмжэжэ байхадаа зэдынхид энэ жэлдэ түсэбэй ёһоор 87 мянган центнер тарьяа гүрэндэ тушаахын орондо, 140 мянган центнер гэхэ гү, али 854.000 пүүд тушааха гэжэ шиидэбэ. Тиихэдэ управлениин зарим ажахынууд бүришье ехэ зорилго урдаа табинхай. Жэшээлхэдэ, Борьёогой совхоз түсэбтэ 20 мянган центнерэй орондо 50 мянган центнер, «Октябрьский» совхоз 17 мянганай орондо 25 мянган центнер, Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 9 мянганай орондо 15 мянган центнер тарьяа гүрэнэй амбаарта оруулха уялгатай.

Управлениин ажахынууд абаһан энэ уялгаяа дүүргээд, энэ жэлдэ һайн шанартай үрэһэ хүрэнгэ хааха байна. Тэрэнэй хажуугаар хэрэгтэй болохо ороохо тарьяа эдеэ хоолдо үлөөхэ мүн ниитын малые талха тарянанай зүйлөөр хангаха юм.

Абаһан энэ уялгаяа бэелүүлхэдээ зэдынхид ажалаа эмхитэйгээр ябуулха болоно. Тэдэнэй абаһан уялгын бодото хэрэг дээрэ бэелүүлэгдэхэ байһаниинь дамжаггүй.

Энэ уялга Зэдын управлениин колхоз, совхозуудта зүбшэгдэжэ, управлениин партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ батлагдаа.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 198 (10566) | 1964 оной августын 21, пятница | Сэн 2 мүнгэн

Зорилгомнай тодо

Совхозойнгоо парткомтой, директэй хэлсэжэ, ургаса хуряалгын үедэ юу хэхэ тухайгаа тодорхойлһон, хиналта табиха постнуудые нэмэжэ эмхидхэһэн байнабди. Нэн түрүүн ургаса хуряалгын үедэ хиналта табигшадые ударидаха штаб байгуулагдаа. Тэндэ 10 хүн ороно. Эдэнэр гурбан бүлэг боложо, табан үдэртэ хоёр удаа отделени, бригаданuудта гаража, тарьяа хуряалгын шанар шалгаха, тэндэхи бүлэгүүд болон постнуудта туһа хүргэжэ байха юм. Бригаданuудаар ябахадань бүлэг бүхэндэнь хүнгэн автомашина үгтэнэ.

Гадна тракторно-тарьян ажалай бригада бүхэндэ, тарьянай тоог бүридэ 3—5 хүнһөө бүридэһэн хиналтын пост байгуулагдаа. Бүхыдөө иимэ 11 пост хүдэлжэ захалаа. Эдэ постнууд үдэр бүри ургаса хуряалгын шанарые шалгаха, орооһоной гээлтэтэй эрид тэмсэхэ уялгатай. Мүн тоог дээрэ орооһо тарьян гутанагүй гү, саг соогоо сэбэрлэгдэнэ гү, гүрэндэ хэр һайн шанартай тарьян эльгээгдэнэб гэжэ шалгажа байха юм. Эдэ үдэрнүүдтэ хиналтын постнуудай гэшүүдые отделени бүхэндэ суглуулжа, тэдэнэрэй урда ямар зорилго табигданаб гэжэ ойлгуулаад, хүн бүхэндэ тусхай поли даалгагдаа.

Тарьяа, хартаабха хуряалгын үедэ штаб, бүлэгүүд болон постнуудай хүсөөр хаа хаанагүй шалгалта хэгдэжэ, тэрэнэй дүн бригадын механизаторнуудай суглаан дээрэ, партбюрогой заседанида зүбшэн хэлсэгдэхэ, ханын газетэдэ бэшэгдэхэ.

Августын 25—30-най үдэрнүүдтэ совхозой бүхы бригаданuудта механизаторнууд, ургаса хуряалгада хабаадагшад ямар байдалда байнаб, тэдэнэрэй соёл сурталай эрилтэнүүд хэр хангагданаб гэжэ шалгажа үзэхэбди. Тиигээд тэндэ элишэлэгдэһэн дутагдалнуудые байра дээрэнь усадхаха хэмжээн абтаха гээшэ.

Сентябрь һарада бригада бүхэндэ түлишэ болон тоһодолгын материалнууд хэр гамтайгаар гаргашалагданаб гэжэ шалгахабди.

Хиналтын бүлэгүүдэй, постнуудай хэжэ байһан хүдэлмэриие харуулха зорилгоор «Сатирын хуудаһан», «Сахилгаан» гаргажа байха тусхай редколлеги бии.

Хиналтаар элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые ябуул усадхаха зорилгоор штабай гэшүүд үдэр бүри дежурлажа, хэрэгтэй хэмжээнүүдые абажа байха юм.

В. АНОСОВ,
Байгалай совхозой хиналтын бүлэгэй түрүүлэгшэ.
Кабанскын управлени.

ДОЗОРНУУД

Управлениимнай ажахынууд ороохо тарьягаа богони болзорто, һайн шанартайгаар хуряажа, Эхэ орондоо 2 миллион 745 мянган пүүд тарьяа тушааха гэжэ шиидэнхэй. Энэ ехэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэнь арадай хинагшад бүхы хүсөөрөө туһалха байна.

Хиналтын бүлэгүүд болон постнууд хаа хаанагүй нэмэжэ эмхидхэгдээд, комбайнуудай бүлэг, тарьянай тоог бүхэндэ тусхай эдэбхитэд табигдаһхай. Эдэнэрэй хажуугаар управлениин колхоз, совхозуудта гол түлэб комсомолшуудай хүсөөр 120 хүбүүд, басагад дозорто табигдаа. Жэшээнь, «Победа» колхоздо комсомолой прожектористнуудһаа, дружинниигуудһаа 13 хүн шэлэгдэжэ, хуряалгын үедэ тарьяа зөөжэ ябаһан автомашинануудые шалгаха, һүниин сагта комбайнай бункер соо ороохо үлөөхэгүй хэмжээ абахаар томилогдоо.

Иимэ сахюул хэхэ хүнүүдые аймагай милициин таһагтай, автоинспекциин түлөөлэгшэдтэй хамта шэлэн олоод, тэдэнэртэй суг хүдэлмэриинь график, маршрут зохёоһон байнабди.

Дозорнууд нэн түрүүн һүниндөө комбайнуудай бункер соо тарьяа үлөөхэгүй гэжэ оролдохо, харгыгаар ябажа байһан гү, али тоог дээрэ тарьяа асарһан автомашинын жолоошодой документнүүдые шалгаха, ашаанайнь шэгнүүр хэр зүб гү гэжэ хараха, тарьян гоожоногүй гү гэжэ шалгаха эрхэтэй.

Нёдондо ороохо тарьяа хулгайлхаяа һэдэгшэдые имагтал дозорнууд барьяа һэн. Хэрбээ манай аймагта ороохо тарьяа хулгайлха 10 ушар дайралдабал, тэрэнэй 8-ниинь дозорто ябаһан хүнүүдээр элишэлэгдээ бшуу.

Дозорнуудта поли дээгүүр ябахадань транспорт үгтэнэ. Мүнөө олонхинь ажаллажа захалаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхоз, совхозуудаймнай хиналтын бүлэгүүд, постнууд, дозорнууд ехэ юумэ хэжэ байна. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой арадай хинагшад тарьяа хуряалгын бүхы комбайн, автомашина, тарьянай тоогуудые шалгажа дүүргэбэ. Мүн Суулгын совхоздо, «Загаинский» колхоздо ороохо тарьянай гээлтэ гаргахагүй бүхы хэмжээн абтаа.

В. КРИВОГОРНИЦЫН,
Мухар-Шэбэрэй аймагай партийно-гүрэнэй хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.

ТАРЯАН УРДАА!

Ургаса хуряалга түлэг дундаа. Республикын дардам харгыгаар шэнэ ургасын тарьяа тээһэн автомашинанууд тооһо бурьюулжа захалба. Улаан-Үдын элеваторташье эдэ үдэрнүүдтэ хүлгөөтэй. Ашаа тээһэн автомашинанууд эндэ бүхэли үдэртөө ерэжэл ерэжэл байна. Элеваторай коллектив тарьяа тушаан абаха халуун хаһадаа һайса бэлдэһэн байжа, асарагдаһан хүндэтэ ашаа заашье һаадгүйгөөр абана.

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозой тарьяашадай гараар ургуулагдаһан алтан тарьян түрүүлжэ оробо. Энэ колхоз 192 центнер аржагар томо орооһотой шэнииисэ тушаагаа. Энэнь ямаршье сэбэрлэлгэ хэрэггүйгөөр сэхэ мелькомбинадта ябуулагдамаар.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин Тельманэй нэрэмжэтэ, Кабанскын управлениин «Прибайкалец» колхозуудһаа, Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахыһаа шэнэ ургасын дээжэ оробо.

Тарьян урдаа! Хүндэтэйгөөр хүлеэн абаял!

Т. ГРОМОВА.

ПАРТИЙНО-ГҮРЭНЭЙ ХИНАЛТЫН КОМИТЕДҮҮДТЭ, БҮЛЭГҮҮДТЭ

⊙ Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин дэргэдэхи партийно-гүрэнэй хиналтын комитет гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктнуудта тусхай постнуудые эмхидхэбэ. Тэдэ постнуудай гэшүүд ороохо тарьянай хэр зүбөөр шэгнэгдэн абтажа байһые шалгаха, лаборантнуудай хэр зүбөөр орооһоной шиигтэйе, сэбэрые тодорхойлһые хинаха юм. Мүн орооһоной тоо бүридхэл нягтаар табиха хэрэгтэ анхарагдаха.

⊙ Зэдын үйлэдбэриин управлениин дэргэдэхи партийно-гүрэнэй хиналтын комитет ургаса хуряалгын үедэ колхоз, совхозуудай хиналтын бүлэгүүдтэ туһалха, хуряалгын шанар шалгаха зорилготойгоор 4 бүлэг байгуулба. Тэндэнь комитедэй гэшүүд, штатнабэшэ инспекторнүүд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд ороно.

⊙ Хүдэриин совхозой партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха бүлэгэйхид ургаса хуряалгын үедэ поли бүхэниие арадай хинагшадта хубаарилжа үгөө.

⊙ Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин «Сибиряк» колхоздо тарьянай полидо адуу малай орожо гэшхэхэ, эдихэ ябадалтай тэмсэхэ талаар ехэ юумэ хэгдэнэ. Эндэхи Түхэреэнэй отделениин партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха бүлэг (түрүүлэгшэнь нүхэр Совватеев) колхознигуудай, алба хаагшадай мал колхозой тарьянай ургасада хоро хүргэнэ гэжэ элирүүлээд, малаа һула табигшадта хэмжээ абана.

⊙ Кабанскын үйлэдбэриин управлениин дэргэдэхи партийно-гүрэнэй хиналтын комитет аймагай ниитын журам сахиха отделениинхидтэй хамтаржа, хуряалгын үедэ автомашинануудай хэр зүбөөр хэрэглэгдэжэ байһые, тэдэниие тарьяа зөөлгэдэ хэр һайнаар тааруулһаниие шалгаха автомотопостнуудые бии болгоһон байна. Эдэнь харгыгаар ябаһан автомашинануудые шалгаха эрхэтэй.

⊙ Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин партийно-гүрэнэй хиналтын комитет тарьяа хуряалгын шанар шалгаха, колхоз, совхозуудай хиналтын бүлэгүүдтэ туһалха хүсэлтэйгөөр урдань амяараа аймаг байһан Загарайн, Тарбагатайн, Ивалгын ажахынуудаар ябажа байха гурбан бүлэг комитедэй гэшүүдһээ, комсомолой комитедэй, редакциин хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридхэбэ. Иимэ бүлэгүүдые хабарай тарилгын үедэ эмхидхэһэниинь ехэ аша туһатай байһан.

ЭДЭ ЗУРАГУУД ХЭНЭЙ НЮУР УЛАЙЛГАНАБ?

ТООГОЙНГОО ҺАРАБША ДОРО, УРМЭДЭҺЭН СОО БҮРИДХЭЛГҮЙ ОРООҺО ХАЯҺАН ИИСЭНГЫН СОВХОЗОЙ (ЯРУУНА) НОЁД ЭШЭНГҮЙ БАЙЛТАЙ ААЛ?

1964 оной августын 3-най фото

1963 ОНОЙ НАМАРҺАА ХОЙШО 2 КОМБАЙНАА ТООГ ДЭЭРЭ „БАЙРЛУУЛХАДАА" „ПЕРВОМАЙСКИЙ" СОВХОЗОЙ (ХОРИ) ДИРЕКЦИ ХЭЭРЫН МУЗЕЙ НЭЭХЭЕЭ ҺАНААШАЛААГҮЙ ЮМ ААБЗА?

1964 оной августын 12-ой фото

БҮРИДХЭЛГҮЙ ОРООҺОН, ХЭТЭРҺЭН ХУЛГАЙШАД

Бүри хабарай тарилгын үедэ трактор агта хүлэгүүдэй үдэр, һүнигүй талын хүрьһэ үрбүүлан «заадажа» ябаханъ мүнөөшье олохон хүнүүдэй шэхэндэ олиггүй һоноор соностоһон зандаа байжа магад. Юундэб гэхэдэ, булар тарган хүрьһые булад анзаһаар эсхүүлжэ, үндэр эшэтэй, үрмэн эдеэтэй шэнииисэ надхуулхые тиихэдэ хүн бүхэн лэ хүсэһэн байха. Теэд мүнөө тариһанаа хазаха гэжэ хүсэһэн хүсэлнай бэелээ: трактор агтын табилуулһан лэ газарта тарьян далай эбхэршоод, эрдэни эдеэгээ хүсэшоод, эритэ машинануудай эхилэн хадахые хүлеэжэ байна бшуу.

Зай, тиигээд хуряаһанаа хурлаха, хадаһанаа хадагалха газарнай —тарьянай амбаар, тоогуур одоол хуряалгын эхилхэһээшье урид— сүлөө сүмөөхэн сагта сүм бэлдэгдэшөөд байгаа юм гээбы гэжэ һанаһан байгаабди. Харин теэд хаража үзэхэдэ, ябахада харамтай, харатайшье юумэнүүд тодороо.

Хориин управлениин «Первомайский» совхозой 4-дэхи отделениин (эрхилэгшэнь нүхэр Гунзынов) тоогууд дээрэ үбдэгсөө үндэр үрмэдэһэ ногоон ургашоод байба. Баһа тэндэнь хадагаламжада гү, али хаюуһанда орхигдошоһон машина техникэ дүүрэн. Дам саашаа дабхижа, Иисэнгэ хүрэжэ ерэхэдэ, бүридхэлдэ огто абтаагүй бүлэг бүлэг тарьянай обоохойнууд хэбтэбэ. Тэндэхи совхозой 1-дэхи отделениин тарьянай тоог дээрэ аяар зуугаад центнер хүр ешмээн ямаршье тоодо ороогүй байжа байба.

Яруунын совхозой нэгэдэхи отделени хүрэжэ ерэхэдэ бүришье яһаа ябтайхаар байгаа. «Тоог дээрэмнай тонношье ороохо олохогүйт»,—гэжэ отделениие даагша Цыренжапов совхозойнгоо ноёдто элидхэһэн гэлсэхэ. Теэд үнэн дээрээ тарьянайнь тоог дээрэ аяар 10-аад тонно ешмээн бүридхэлдэ ороогүй байһаар үнинэй. Бухгалтер нүхэр Дамбаев бултыень мэдэһэн байбашье, амаа жэмыгээд аниргүй үнгэржэ, 7 мэшээг ешмээн документгүйгөөр өөрөө абаһан байба. Цыренжапов тиихэдэнь дура зоргоороо гүрэнэй орооһондо ороо юм хаш даа. Дурсагдаһан совхозой бухгалтер Туезов гэдэг мүн лэ 50 килограмм абахаар бэшүүлһэн аад, «талаан буруулхадаа» 100 килограмм «алдажа» абаһан байба. Гүрэнэй зөөридэ гар хүрэһэн эдэ хулгайшадые хуулиин урда зогсоохо саг тулажа ерэбэ хаш даа.

Бүридхэл муутай, задагай зайдан газарта иигэжэл хулгайшад дүүрэнэ ха юм.

Эгээ мүнөө тарьяа хуряалгын түлэг сүлөөгүй үедэ монсогоршье орооһон бүридхэлдэ абтаһан байха хуулитай.

Мүн аһан шадал соонь ашаглахые ашаглаад, эршэ хүсэтэ машина техникээ эзэн бусаар хаяха гээшэ баһал жэгшүүритэй. Тарилга хэһэнэй һүүлээр Романовка тосхон шадар борохон талын дунда орхигдошоһон борной, сеялкэнүүд хэнэй гээшэб? Баһал Иисэнгын совхозой 3-дахи отделениин!

Үдын совхозой 2-дохи отделениин орооһоной тоог дээрэ үбһэнэй машинын хаягдашаһан хэбтэхэнь бүрил гайхалтай. «Первомайский» совхозой 1-дэхи отделениин тоог дээрэ үрмэдэһэ ногоон соо «хадагалаатай» хоёр комбайн эгээ мүнөө байжа байһаар.

Юрэдөө орооһо тарьянда, машина техникэдэ иимэ эзэн бусаар хандаха ябадалда эрид шанга доболго соносхохоор болобо. Хамаагүй ябадаг хүтэлбэрилэгшэдые харюусалгада хабаадуулагдаха болоно ха юм.

С. ДОРОФЕЕВ,
Р. ХАЛЗАНОВ.

ИНТЕНСИФИКАЦИИН ЗАМААР

МАЛ АЖАЛАЙНГАА ГОЛ ҺАЛБАРИ— ХОНИН ҺҮРЭГӨӨ ТҮРГЭНӨӨР ҮДХЭЕ

А. МОДОГОЕВ,
КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь

Мүнөө үедэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие интенсификациин замаар хүгжөөхэ, хүдөө ажахыгаа гүнзэгы мэргэжэлтэй болгохо талаар партиин айхабтар ехэ хүдэлмэри ябуулжа байха сагта манай областной партийна организаци, Буряад ороной хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд хонин ажалаа хүгжөөхэ асуудалда онсо анхаралаа хандуулха болоно. Хони үсхэбэрилгөөр гэзгэлһээ гараха, хонин һүрэгөө эрид олошоруулха, түл һайнаар абажа, тэдэнээ бүрин бүтэнөөр түлжүүлээд, нооһо, хониной мяха эрид ехээр абаха зорилго манай урда табигдана.

I.

Буряад оромнай байгаалиингаа эрхэ байдалай талаар хони олоор үсхэбэрилдэг нютаг гэжэ тоологдохо ёһоороо тоологдоно. Элдэб шэмэтэ ногоогоор баян уула, майлын бэлшээридэ имагтал хонидые адуулхада зохид гээшэ. Байгаалиингаа энэ баялигые шадабаритайгаар ашаглажа шадабал, үнэ сэн багатай хониной мяха, нооһо ехээр абаха аргатайбди. Манай республикын эрхэ байдалда хонин ажал хүдөө ажахымнай эгээл лэ олзо ехэтэй һалбари болоно.

Буряад оронноймнай уйган зон хэтэ урдаһаа хойшо хони үсхэбэрилдэг, тиимэһээ энэ талаар баян дүй дүршэлтэйшье байна.

Эдэ бүгэдые анхаралда абабал, республикын хүдөө ажахые саашадань хони үдхэхэ шэглэлтэй болгохо гээшэдэ ямаршье һэжэт байха ёһогүй.

Хойто-Осетиин АССР-эй «Хумалаг» артелиин колхозникуудтай, мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдэхэдөө Н. С. Хрущев августын 8-да иигэжэ хэлээ:

«Энээнһээ урда тээ ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгохо тушаа хөөрэлдэхэдөө юрэ иигэжэ хэлэдэг һэмди: тэрэ ажахые мал ажалтай, нүгөөдыень таряа ургуулдаг болгохо. Энэ һанаа бодолнай мүнөө хуушараад байна.

Ажахые адууһа мал үсхэбэрилхэ шэглэлтэй болгохо гээшэ юун бэ? Мал ажал гэхэдэмнай үхэр, гахай, хони оролсоно. Эдэ түрэл түрэлэй мал харууһалхада ондо ондоо арга, технологи хэрэгтэй... Тиимэһээ мал ажал шэглэлтэй болгохо гэхэдээ эбэртэ бодо мал, гахай, хони үсхэбэрилгэ гэжэ илгаха хэрэгтэй. Нютагай эрхэ байдал, колхоз, совхозуудай арга боломжонуудые харалсажа, һү, үхэрэй мяха, гахайн мяха, нооһо, хониной мяха, шубуунай мяха, үндэгэ абалгаар мэргэжэхэ гэһэн ушартай».

Ажахынуудые тусхай мэргэжэлтэй болгоходо колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин хүсэн ургаха, нютагай байгаалиин, экономическа эрхэ байдалые, дүй дүршэлые хүсэдөөр хэрэглэхэдэ туһалха болоно бшуу. Хонин ажал хүгжөөхэ шэглэлтэй болоходо манай республикын колхоз, совхозуудай урда, илангаяа Зэдын, Хяагтын, Хориин, Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудай үйлэдбэриин хүсые хүгжөөхэ талаар айхабтар ехэ арга боломжонууд нээгдэжэ үгтэнэ.

Республикымнай колхоз, совхозууд хони үдхэхыгөө хажуугаар мал ажалай бусад һалбаринуудые — үхэр, гахай, адуу үсхэбэрилхэ байһаниинь мэдээжэ. Ажахынуудые тусхай мэргэжэлтэй болгоходоо үйлэдбэриин гансахан һалбари хүгжөөхэ гэһэн удхатай бэшэ ха юм. Тэдэнэр хододоол олон һалбаритай байха ушартай. Зүгөөр ажахын ямар нэгэн гол һалбари хурдаар хүгжэхэ, тэрээгээр мэргэжэхэ болоно. Манай республикын олонхи колхоз, совхозууд хони үсхэбэрилгөөр мэргэжэхэ аргатай.

Республикымнай хүдөө ажахын гол һалбари — хонин ажал гээшэ гэжэ үнинһөө хойшо тоологдодогшье һаа, олон жэлэй туршада тэрэмнай тон аалиар хүгжэнэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр һүүлэй арбан жэлэй туршада, КПСС-эй ЦК-гай түүхэтэ сентябриин (1953 он) Пленумһээ хойшо республика доторнай хони үсхэбэрилгөөр урагшаа бага бэшэ алхам хэгдэһэн байна. Энэ үедэ хонидой тоо 886,6 мянганһаа 1 миллион 171,7 мянган толгой хүрэтэрөө олошороо. Энэ үедэ нооһо абалга 1,5-һаа 4 мянган тонно хүрэтэр, хониной мяха абалга 4-һөө 8,6 мянган тонно хүрэтэрөө ургаа. Теэд энэмнай хони үсхэбэрилхэ талаар республикын колхоз, совхозуудай арга боломжонуудһаа үшөөл доогуур байна. Хэрбээ бүхы ажахынуудта жэл бүри хонин бүриһөө хурьга абажа, тэрэнээ түлжүүлжэ шадаа юм һаа, мүнөөнэйхиһөө нилээд олон хонитой, нилээд ехэ нооһо, мяха абаха аргатай байха һэмди. Бодото дээрээ олохон колхоз, совхозуудта жэлһээ жэлдэ олон хонид һубайрна, абтаһан түл үхэл гарзада ороно бшуу. Энэ ушарһаа боложо хониднай биратай үдэнэгүй, хонин ажалай продукци ехээр хосорно бшуу.

Жэшээнь, хонин ажал эрхилдэг томо ажахынуудай нэгэн болохо Зэдын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудые абажа харабал, һүүлэй табан жэлэй туршада 100 хонин бүриһөө эды шэнээн хурьга түлжүүлэгдээ гэбэл: 1959 ондо — 51, 1960 ондо — 63, 1961 ондо —45, 1962 ондо — 54, 1963 ондо — 60. Иимэ үсөөн түл абажа түлжүүлһэнэй уршагһаа эндэхи ажахынууд адагынь 250—300 мянган хони дутуу абажа, 500—600 тонно нооһо, 90—100 мянган центнер мяха алдаа гэжэ хэлэхээр.

Эдэ жэлнүүдтэ бүришье үсөөн хурьгадые түлжүүлһэн ажахынууд бии. Жэшээнь, Хяагтын үйлэдбэриин управлениин колхозуудта эдэ жэлнүүдтэ хонидойнь тоо олошорхын орондо үсөөрһэн байха юм.

Гэхэ зуура, Хяагтын, Зэдын управленинүүдтэ, бусадшье газарта жэлһээ жэлдэ 100 хонин бүриһөө 95—100 хурьга абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлдэг хонишодой хэдэн зуун бригаданууд бии. Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон Шалсама Цыремпилова, Зэдын «Коммунизм» колхозой Гомбо-Цырен Цыремпилова, Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхозой Чимит Гомбоев, Улаан-Үдын управлениин «Искра» колхозой Михаил Мясников болон бусад олон хонишод жэл бүри 100 хонин бүриһөө 100 гаран хурьга түлжүүлжэ, республика дотороо суурхадаг байна. Эдэ хонишодой бригадануудай дүй дүршэл юу харуулнаб гэхэдэ, ямаршье сагта хонин бүриһөө хурьга абажа болохо байһые гэршэлнэ.

Эдэнэрэй, мүн бусад түрүү хонишодой ажалай амжалтануудай «нюусань» юун бэ гэхэдэ, тэдэнэр эхэ хонидоо түхэреэн жэлдэ һайнаар харууһална, оролдосотойгоор адуулна, зунай, намарай һаранuудта горитойгоор бэлшээн таргалуулна, тэдэндээ хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхээд, тэрэнээ гамтайгаар гаргашалжа, хонидоо тобир таргаар ондо оруулдаг байха юм. Жэшээнь, Шалсама Цыремпилова эхэ хонидоо урэжүүлгэдэ, түрэлгэдэ бэлэдхэхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулдаг. Искусственна урэжүүлгын эхилтэр тэрэ бүхы хонидоо һайн шадалтай, тарган болгодог байха юм. Энээнэй ашаар хонидынь һайнаар урэжүүлэгдэжэ, тобир һайн түл абтаад, үбэлэй шанга хүйтэниие амжалтатайгаар дабажа гарадаг.

Тиигэбэшье олохон ажахынуудта, бүхы республика доторнайшье хонин ажалай ашаг шэмэнь үшөөл бирагүй бага байһаар. Хонидой үүлтэр һайжаруулха талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хэгдэбэшье һаа, мүнөө бидэнэр хонин бүриһөө дунда зэргээр 3 килограммһаа бага нооһо абанабди. Энэмнай урдынхиһаа хоёр дахин шахуу ехэшье һаа, тэрэниие абаха арга боломжоһоомнай холо бага. Юуб гэхэдэ, түрүү хонишоднай хонин бүриһөө 1,5—5 килограмм нооһо абана бшуу.

Юун дээрэһээ хонин ажалдамнай иимэ ехэ хохидол ушарагдана гээшэб?

Нэн түрүүн республикын олохон колхоз, совхозуудта хони үдхэхэ хэрэг тон муугаар эмхидхэгдэнэ. Хонидоо 10—15 жэлэй урда тээ ямараар харууһалдаг байгааб, мүнөө тэрэл заншаараа хандадаг ажахынууд бии.

10—15 жэлэй урда тээ хонидоймнай ехэнхи хубинь нютагай үүлтэрэй, шэрүүн нооһотой байгаа. Тиимэһээ тэрэ үедэ хонидто элдэб зүйлэй тэжээл бэлэдхэхэ гэжэ бодомжологдодоггүй, харин тэдэнээ бэлшээргээд лэ гарадаг байһан. Тэрэ үедэ харууһанайнгаа зэргээр хонин ажалһаа продукцишье бага абтадаг байһаниинь элитэ.

Теэд хонин һүрэгөө нарин, нарибтар нооһотой болгожо хубилгаһанай һүүлээр, тэдэндээ тон өөндоогоор хандаха эрилтэ табигдана. Хонидой ашаг шэмэнь дээшэлжэ, тэдэниие һайнаар эдеэлүүлхэ, харууһалха хэрэгтэй болоо. Нарин нооһотой хонидые гансахан бэлшээридэ ябуулжа, бага зэргэ хооллуулаад, амжалта туйлахын аргагүй.

Гэбэшье олохон колхоз, совхозуудта урдынхидаал адли хонин ажалдаа хайхарамжагүйгөөр хандадаг байһаар. Үбэлжэлгын эхилхэ үеэр хонин һүрэгтэ хэрэгтэй болохо тэжээлэй 50—60 процентын бэлэдхэгдээд байхада хэншье һанаагаа зоободоггүй. Юуб гэхэдэ, иимэ ушар жэлһээ жэлдэ дабтагдажа, хүнүүд энээндэ дадаашоо бшуу. «Тиигэн иигэн ондо оронол бээзэбди» — гэжэ хонишод, мэргэжэлтэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд хэлэдэг заншалтай. Тиигээд хонидой хүсэд эдеэлүүлэгдээгүй дээрэһээ олоороо һубайрхадань, хурьгадай олоороо үхэл гарзада ороходонь хүнүүд баһал налагай зандаа, иимэл байха ёһотой гэһэншүүгээр хандадаг. Иимэ ушар баһал жэлһээ жэлдэ гаража, хүнүүдшье тэрээндэ дадашанхай.

Ажал хэрэгтээ үнэн сэдьхэлһээ хандадаг түрүү хонишод һүүлэй жэлнүүдтэ отарынгаа хонидые тэжээлээр хангаха гэжэ оролдодог болонхой. Эдэ хонишодой газаа намартаа хэдэн олон һури үбһэ, эхэ хонидой, хурьгадай эдихэ үбһэн амяар амяраа сомоотой, хуһа, бургааһанай намаа бэлдээтэй, зарим ушарта кукурузын силос дараатай байхань харагдадаг. Үбэлдөө эдэ хонишод ойһоо нарһанай шэлбүүһэ асаржа, малдаа үгэдэг. Энэнь витамин элбэгтэй, һайн тэжээл ха юм. Эдэ хонишод тамир һулатай хонидтоо эдюулхэ обёостойшье байдаг.

Гэбэшье өөһэдынгөө хүсөөр отарынгаа хонидые тэжээлээр хангадаг хонишодой бригаданууд үшөөл үсөөн байһаар. Олон ушарта хонишодой бригада тэжээл бэлэдхэхэ аргагүй байдаг. Энэ ушарта хонидые тэжээлээр хангаха тушаа хэншье тодорхой харюусадаггүй байха юм.

Иимэ бирагүй байдалые хубилгажа болохо гээшэ гү? Болонгүй яаха һэм, хойшолуулангүй хубилгаха саг ерээ.

Хонидоо тэжээлээр хангаха хэрэгые гуримшуулха тушаа манай эндэ хэдэн дахин һэдэлгэ хэгдэһэн байна. Теэд тэрээнһээ ямаршье аша үрэ гараагүй. Яахадааб гэхэдэ, манай колхоз, совхозуудай эрхэ байдал анхаралда хүсэд абтаагүй, миил ёһо тэдысэ шиидхэгдэһэн байгаа. Тэжээл бэлэдхэхэ тусхай бригадануудые байгуулжа, тэрэниие шиидхэжэ байһанаа һанаад үзыт. Энэ гурим зарим газарта тааража, мүнөө хүрэтэр хэрэглэгдээд, һайн үрэ дүн асаржа байһаар. Зарим газарта тэрэ орой таараагүй. Мүн тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриие хонишодой бригадада сүм даалгаха гэһэн һэдэлгэньe хаа хаанагүй таарахагүй байшоо.

Тиимэһээ энэ асуудалые ёһо тэдысэ, нэгэ гуримаар шиидхэхын аргагүй байна. Тэрэниие ажахы бүхэнэй эрхэ байдал харалсажа, ондо ондоогоор шиидхэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр энэ асуудалда анхаралтайгаар хандажа, зохихо тээнэнь шиидхэхэ саг ерээ. Хэдэ хэдэн ажахынуудта холын бэлшээри хэрэглэжэ болохоор. Тэрэниие хэрэглэхын тула нэгэ тээнь бэлшээридэ хүрэтэр харгы гаргаха, нүгөөдэнь — бэлшээриие уһаар хангаха, гурбадахидань — бэлшээриень уһа намагһаа хатааха асуудалнуудые шиидхэхэ болоно. Хэдэн жэлэй урда тээ эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ хүсэн, мүнгэ зөөришье байгаагүй гээшэ. Мүнөө саг хубилаа. Мүнөө ямаршье бэрхэшээлтэй иимэ асуудалые шиидхэхэ техникэ, мэргэжэлтэй кадрнууд бии болонхой.

Ушар иимэһээ хонин һүрэгөө тэжээлээр хүсэд хангахын тула эдэ шухала асуудалнуудые хойшолуулангүй шиидхэхэ эрилтэ үйлэдбэриин управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ, ажахы бүхэнэй ударидагшадта табихаар болоо. Илангаяа байгша ондо үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ айхабтар ехэ арга боломжо бии. Олохон ажахынууд үбэлжэлгэдөө хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхынгээ хажуугаар, хойто жэлдэ үлдэхөөр тэжээл абаха аргатай.

Мүнөө үедэ бэлшээри, сабшалан, мүн таряанай һуури дээрэ мал бэлшээн таргалуулха эгээн харюусалгатай саг хүрэжэ ерэбэ. Малаа һайса бэлшээн таргалуулхын тула үхэр, хонидоо ехэ багаарнь, тамираарнь илгажа, гүүртэ, отара зүбөөр эмхидхэхэ шухала болоно.

Үбэлжэлгын урда тээ малаа һайса таргалуулжа абабал, зоболгүйгөөр ондо оргдохо гэжэ арад зоной дунда дэмы хэлсэгдэдэггүй.

Мал һайнаар бэлшээн таргалуулха хэрэг гансахан хонишодой зорилго бэшэ, мүн ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй анхарха хэрэг бшуу.

II.

Хонидой тоо толгой олошоруулха талаар мүн олон дутагдалнууд үзэгдэнэ.

Олохон ажахынуудта хонидые урэжүүлхэ сагые ехээр унжагайруулдаг хуушанай заншал үшөөл үндэһөөрөө угы хэгдээгүй, мүнөө хүрэтэр дабтагдаһаар байна. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, эхэ хонидой отаранuудые эмхидхэхэ, тэрэниие урэжүүлгэдэ бэлэдхэхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаһанһаа гарана бшуу. Искусственна урэжүүлгэ хангалтагүйгөөр эмхидхэһэнэй, энэ шухала хэрэгые зүндэнь табижархиһанай уршагһаа зарим ажахынуудта хонидой урэжүүлгэ 6—7 һара соо үргэлжэлдэг. Жэшээнь, Хяагтын управлениин ажахынуудта хонид 1963 оной декабрь һараһаа олоороо хурьгалжа захалаад, түл абалга байгша оной июнь һарада дүүргэгдэһэн байха юм. Зүгөөр январь, февраль һаранuудта түл эгээн олоор абтаһан, мүн март һарада 9 мянга гаран хурьга, апрельдэ — 5,5 мянга шахуу, майда — 8,5 мянга, июньдэ — 1500 шахуу хурьгад абтаһан байна. Энэл уршагһаа боложо, хурьгадые эхэһээ һалгааха хүдэлмэри намар болотор үргэлжэлнэ, эхэ хонидые голодоһондо гаргаха, түлгэнүүдые нэмэжэ үгэхэ хүдэлмэри тон унжагайрдаг байна. Тиимэһээ нэгэ адлихан эмэ түлгэнүүдые илгажа, отара болгохонь бэрхэтэй. Эсэсэй эсэстэ отарадаа хэды шэнээн хүгшэн, хэды залуу хонитой байһанаа хонишодшье өөһэдөө һайса мэдэхэеэ болишодог.

Олон жэлэй дүй дүршэл, түрүү колхозуудай шадабари дээрэһээ харахада үбэлдөө хонидой хүсэ шадал һайнтай байхада түл абахада һайн гэжэ элишэлэгдэнхэй. Үбэлэй хурьгадшье шэрхи тобир байдаг, бэлшээридэ гараха үедөө ногоо эдихэ шадалтай, намартаа эрэ хурьгад 35—40 килограммтай боложо, үбэлжүүлэнгүйгөөр түрэндэ тушаагдахаар болошодог ха юм. Май һарада хурьгадһаа илгагдаһан эхэ хонидшье зундаа таргалжа үрдидэг байха юм.

Теэд ямаршье түрүү, һайн юумые миил ёһын тэдысэ хэрэглэжэ болохогүй. Хэрбээ ямар нэгэн ажахыда хонидые үбэлдөө хурьгалуулха һайн байрагүй байбал, тэндэ хонидые үбэл түрүүлхэ аргагүй болоно. Тиин манай олохон ажахынууд энээниие анхаралда абангүйгөөр, зохид һайн байрагүй аад лэ хонидоо үбэл хурьгалуулдаг болошонхой. Тиимэһээ хурьгад олоороо үхэл гарзада орожо, хони үсхэбэрилгын энэ түрүү арга бузарлагдаһан байна бшуу.

Ажал хэрэг эмхидхэхэдээ ёһо тэдысэ, бодомжогүйгөөр хандахада ямар ехэ хохидолтой байһыень иимэ нэгэ жэшээ дээрэ харуулмаар. Мүнөө үедэ хонид хаа хаанагүй искусственна аргаар урэжүүлэгдэнэ. Ажахынуудые һайн шанартай хусын үрөөр хангаха хэрэг хэдэн жэлэй урда тээ дээрэһээ буулгагдаһан захиралтаар искусственна урэжүүлгын гүрэнэй станцинуудта даалгагдашаһан юм. Тэрэ үедэ аймагуудай тоогоор 15 тиимэ станци эмхидхэгдэһэн байна. Үйлэдбэриин управленинүүдэй эмхидхэгдэһэнэй һүүлээр станцинуудай тоо 15 байһанаа 9-дөө ороошоо. Зүгөөр Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министерство, үйлэдбэриин управленинүүдшье энэ ушарта хусын үрэ хэды шэнээн холо зөөгдэдэг болохоб гэжэ тооложо үзөөгүй байшоо. Хожомынь 9 станциин хүсөөр бүхы колхоз, совхозуудые хусын үрөөр хангажа бирахагүй болоод байхада, тэрэниие зүб мүртэнь оруулха талаар юушье хэгдээгүй. Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерство, үйлэдбэриин хэдэн управленинүүд искусственна урэжүүлгэ эмхидхэхэ талаар колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй оруулһан дурадхалнуудые, КПСС-эй обкомой үгэһэн заабари анхаралдаа абаагүй байһаниинь гэмшэлтэй. Һайн хусануудтай ажахынуудые үрэ өөһэдөө абажа, хонидоо урэжүүлхэ эрхэ олгохонь бэлэн байгаа. Тиигэбэшье ёһо, гурим баримталжа, ажахынуудай эрхэ байдал анхаралдаа абангүйгөөр бүхы ажахынуудые, хэды холо байгаашье һаань, гүрэнэй станциһаа үрэ абажа хангаха гэжэ оролдодог байһаар. Энэнь ажахынуудта анхаа ехэ хохидолтой байна.

Яахадаа иимэ бүтэхэгүй ябадал гарана гээшэб? Нэн түрүүн министерствэдэшье, управленинүүдтэшье, ажахынуудташье хонидые саг соонь, һайн шанартайгаар урэжүүлхэ талаар хэншье тодорхойгоор харюусадаггүй байха юм.

Түл абаха талаар бүхы эрилтэнүүд хонишодто табигдадаг. Энэ зүбшье юм аабза. Хонишон үнэхөөр даалгагдаһан хонидһоо түл абаха талаар харюусалгатай. Зүгөөр ажахын мэргэжэлтэд — зоотехнигүүд, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд энээн тушаа һэшхэлэйшье талаар, материальна талааршье яахадаа харюусанагүй гээшэб?

Манай ажахынуудта шадабаритай бэрхэ зоотехнигүүд, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд үсөөн бэшэ, тэдэнэр хонидые урэжүүлхэ үедэ отара дээрэ хонон үнжэн байжа, энэ шухала хүдэлмэриие ёһотоор эмхидхэдэг гээшэ. Олохон ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд, зоотехнигүүд өөһэдөө техник-урэжүүлэгшээр ажаллажа, һайн үрэ дүн түйладаг. Тиигэбэшье өөһэдынгөө уялгые хонишодто захяа заабари үгэлгөөр хизаарладаг, үгэһэн заабариингаа хэр дүүргэгдэжэ байһанда һанаагаа зободоггүй мэргэжэлтэд баһал үсөөн бэшэ. Жэшээнь, Яруунын үйлэдбэриин управлениин главна зоотехнигээр нүхэр Бадмаев ажалладаг. Ядахын сагта тэрэ искусственна урэжүүлгын станцида эмхидхэгдэһэн техник-урэжүүлэгшэдэй курсада орой хабаадалсаагүй байшоо. Нэгэтэ тэрэ курсада ерэжэ час тухай байгаад лэ ябашаһан.

Мал үдхэхэ хэрэгтэ иимэ харюусалгагүйгөөр хандадаг баримтануудай бии байһаниинь гэмшэлтэй. Олохон ажахынуудта элдэб эсын шалтагаан баримталжа, олон ушарта үбшэн, һула шадалтай хонидые голодоһондо гаргахамнай гээд лэ, ороондо орохо хонидой тоое жэлһээ жэлдэ нэгэл хэмдэ барижа, хонин һүрэг олошоруулха хэрэгтэ ехэ һаад хүргэнэ. Жэшээнь, Суулгын совхоз (директор нүхэр Цыренов, главна зоотехник нүхэр Федотов) байгша ондо бүхы эхэ хонидойнгоо дүрбэнэй нэгэ хубиие голодоһондо гаргахаар хараалба. Хэрбээ нёдондо тус совхоздо 16 мянга гаран хонид урэжүүлэгдэһэн байбал, энэ жэлдэ совхозой хүтэлбэрилэгшэд 15 мянга хүрэхэгүй хони урэжүүлхээр хараалба. Иигэжэ урэжүүлхэ хонидой тоо үсөөрүүлхэ ямаршье шалтагаан эндэ байхагүй. Нүхэд Цыренов, Федотов гэгшэдтэ буруу юумэ хэжэ байнат гэжэ хэлэхэдэ, тэдэнэр алдуугаа мэдэржэ, урэжүүлэгдэхэ хонидой тоо үсөөрүүлхэһээ байха 10—15 процентээр нёдондонойхиһоо олошоруулха байһанаа мэдүүлээ. Харагты даа, зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд хони үдхэхэ асуудалда ямар хүнгэхэнөөр хандана гээшэб!

Имэрхүү баримтануудай гаража байхада мал ажалай залуу мэргэжэлтэдһээ байха манай «агууехэ» мэргэжэлтэд нүхэд М. П. Ильин, И. А. Хазагаев болон бусад хонидой үүлтэр һайжаруулха асуудалаар оролдонобди гэжэ шалтаг бариад, хони үдхэхэ шухала хэрэгтэ хамааргүй байдагынь һэжэглэмээр. Хонин бүриһөө хурьга абажа шадаагүй сагтаа хониной мяха, нооһо хүсэд хүрэхөөр абтахагүй гэжэ тэдэнэр ойлгохые хүсэнэгүй.

III.

Республикын колхоз, совхозууд мүнөө үедэ хонидые искусственна аргаар урэжүүлхэ эгээн харюусалгатай үедэ ороод байна. Байгша ондо хүдөө ажахые интенсификациин замаар хүгжөөхэ талаар партиин табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ үедэ хонидой урэжүүлгэ эмхитэйгээр үнгэргэхэ гээшэ манай ажахынуудта айхабтар ехэ удха шанартай байна. Юуб гэхэдэ, энэ үедэл хонидые саашадань үдхэхэ үндэһэ һуури табигдажа байна ха юм. Саашадаа республикамнай хонидоо урдань үзэгдөөгүй түргэнөөр олошоруулха зэргэтэй.

Мүнөө үедэ ямар асуудалда гол анхаралаа табиха ёһотойбибди?

Нэгэшье үдэрөөр гэдэргэ татангүйгөөр хаа хаанагүй отаранuудые бүридхэжэ дүүргэхэ, урэжүүлгэдэ хонидоо һайса бэлдэхэ хэрэгтэй. Тамир һулатай хонидые илгажа, һайнаар бэлшээхынгээ хажуугаар, нэмэлтэ тэжээл үгэхэ, тиигэжэ тэдэнээ октябрь һарада урэжүүлхээр бэлдэхэ болонобди.

Искусственна урэжүүлгын пунктнуудые хаа хаанагүй бэлэн болгохо. Тэндэ нобшо ноохой байһанай, мүн искусственна урэжүүлгын гуримые бүдүүлигээр хазагайруулһанай эсэстэ эхэ хонидой олоороо һубайрдаг ябадалтай саашадаа эбсэхын аргагүй. Олохон ажахынуудта бэдэрдэг хусанууд мүн лэ тамир һулатайнууд. Тэдэниие баһал һайнаар харууһалха, тэжээл нэмэжэ тэдэндэ үгэхэ шухала.

Хони урэжүүлгын кампаниин эхилхэһээ хойшо хэдэ хэдэн ажахынуудта горитой дутагдалнууд үзэгдэнэ. Жэшээнь, Хяагтын управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо (колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Бамбаров, главна зоотехник нүхэр Мункоев) урэжүүлэгдэхэ хонидойнь хахадһаа олонхи отаранuудта мүнөө хүрэтэр искусственна урэжүүлгын пунктнууд нээгдээгүй, эхэ хонид урэжүүлгэдэ мууса бэлэдхэгдэнхэй. Эндэхи Бургаастай отделениин ахалагша хонишод Мол... нов, Раднажанов гэгшэдэй эхэ хонидой отаранuудта (урэжүүлэгшэ Шоёнова) бэдэрдэг хусануудынь һүрэг соогоо һула ябана, тэндэ искусст венна урэжүүлгэ ёһоор эмхидхэг дээгүй тооной.

Имэрхүү баримтанууд имагта ажал хэрэгтээ һаналаа бага табида зооветмэргэжэлтэдтэ, малшадтаа ша га эрилтэ табидаггүй хүтэлбэрилэ шэдтэй ажахынуудтал үзэгдэжэ боло хо байна.

Энэ шухала кампаниин үедэ тех ник-урэжүүлэгшэ онсо харюусалга тай. Тэрээндэл шухала хэрэг даа гагдана, малай олошорхо хэрэг тэр нэйл гарта байна ха юм. Тиимэһ техник-урэжүүлэгшэдые нарин ня таар шэлэн оложо, тэдэнэрэй шал бари мэргэжэлыень дахин дахи шалгаха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, тех ник-урэжүүлэгшэдэй тоодо хонидо миил ядан шадан урэжүүлдэг, тии гээд хусануудай урэ абажа орой ш дахагүй хүнүүд дайралдана. Иим мэргэжэл багатай техник-урэжүүлэг шэ ажахынуудта ехэхэн тодхор уша руулжа болохо бшуу. Мүн хусн үрые уридшалан шалгажа үзэнгүй гөөр хонидые урэжүүлэгшэдшье ех хэн гай хэжэ болохо. Зүгөөр техни урэжүүлэгшэдэй хүдэлмэриие зүбө эмхидхэхэ, һайнаар урэжүүлһэнэй түлөө тэдэниие материальна тала урмашуулха шухала.

Эгээн шухалань юуб гэхэдэ, ажа хын хүтэлбэрилэгшэдэй зооветмэр гэжэлтэдэй харюусалгые дээшэлүү хэ, илангаяа хони үсхэбэрилхэ та лаар тэдэнэй харюусалгые дээшэ лүүлхэ хэрэгтэй. Хонидые һубай руулһанай, үхэл гарзада оруулһанай түлөө тэрэниие гаргаһан хүнүүд, мү мал ажал эрхилэгшэд — үйлэдбэ риин управленинүүдэй, ажахынуу дай хүтэлбэрилэгшэд, зоотехнигүү ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд хүс дөөр харюусаха зэргэтэй.

Мүнөө жэл нэгэшье ажахы ороо до орохо хонидойнгоо тоо үсөөрүүлх ёһогүй. Тиин ажахынууд байгша он до ороондо орохо хонидойнгоо тоо нёдондонойхиһоо адагынь 10—1 процент олошоруулха аргатай гээшэ.

Гэхэтэй хамта, хонидые искус ственна аргаар урэжүүлхынгээ ха жуугаар урэжүүлэгдэхээр болоһон хашарагуудые саг соонь ороон оруулха, түрэхөөр бүхы эхэ гахай нуудые урэжүүлхэ хэрэгтэй. Эдэ хү дэлмэриие эмхидхэхэ талаар олохо ажахынуудта дутагдалнууд яһал ушарна, тэрэниие дары усадхаха эрилтэ табигдана.

Манай бүхы областной партийн организаци, нэн түрүүн үйлэдбэрии парткомууд колхоз, совхозуудай пар тийна организацинууд адууһа мала үдхэхэ зорилгые хэр бэелүүлэгдэж байһые шанга хиналтадаа абах малшадай, зооветмэргэжэлтэдэй ду да ойлгуулламжын хүдэлмэри үрг нөөр ябуулха, социалис мүрысөө эм хидхэхэ, тэдэнэрэй эрилтэнүүдтэ ан харалтайгаар хандаха, һайнаа ажаллагшадые али болохоор урм шуулха үүргэтэй.

Хонин ажалда эхилһэн урэжүү гын кампаниие эмхитэйгээр үнгэрг жэ, Буряад ороной мал ажалай эн гол һалбариие саашадань һайнаа хүгжөөхэ үндэһэ һуури табиха гээш республикын хонишодой нангин хэ рэг мүн.

Уужам Буряад оронноймнай үргэн тала, аглаг майлануудаар хун сагаан хонин һүрэг атарлана.
Д. ДУГАРОВАЙ фото.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Республикын барилгын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Капитальна барилга хэхэ талаар амжалта түйлаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:

1. **Алексеева** Любовь Никифоровнае — Буряадай барилгын управлениин 1-дэхи барилга-хабсаралгын управлениин шэршэдэй бригадын бригадир.
2. **Боброва** Маргарита Георгиевнае — ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай шэршэн.
3. **Буртовой** Анатолий Михайловичые — «Главвостоксибстройн» автотранспортна конторын жолоошон.
4. **Грунис** Борис Леонтьевичые — «Востоксантехмонтажай» Улаан-Үдын монтажна управлениин Темлюгэй участогай прораб.
5. **Дектяров** Николай Гавриловичые — «Сибтехмонтаж» трестын Забайкальска хабсаралгын управлениин слесарь-хабсаргагша.
6. **Жигжитов** Цыбик Жимбеевичые — «Бурятцелинстрой» трестын Хориин барилга-хабсаралгын 2-дохи управлениин прораб.
7. **Зеленовсиая** Александра Григорьевнае — ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай ахалагша инженер.
8. **Конеев** Борис Александровичые — 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын шулуушадай бригадын бригадир.
9. **Марков** Валерий Ивановичые — «Бурятжелезобетон» нэгэдэлэй үйлэдбэриин цехэй ахалагша инженер.
10. **Новиков** Иван Федоровичые — ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай электромонтёр.
11. **Ожигова** Наталья Ивановнае — «Бурятцелинстрой» трестын Баргажанай барилга-хабсаралгын 3-дахи управлениин бетонщигуудай бригадын бригадир.
12. **Петелин** Василий Александровичые — «Бурятцелинстрой» трестын Баргажанай барилга-хабсаралгын 3-дахи управлениин начальник.
13. **Смелянинов** Василий Тихоновичые — Буряадай барилгын управлениин 7-дохи барилга-хабсаралгын управлениин дархан.
14. **Сыпко** Афанасий Николаевичые — «Бурятжелезобетон» нэгэдэлэй үйлэдбэриин растворно-узлай мастер.
15. **Шмарнев** Иван Яковлевичые — «Дальстальконструкция» нэгэдэлэй Буряадай хабсаралгын управлениин хабсаргагшадай бригадын бригадир.
16. **Яковлев** Иван Максимовичые — Буряадай барилгын управлениин механизациин управлениин жолоошон.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй Байшан.
1964 оной августын 18.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Барилгын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай

Барилга хэхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан гэһэн нэрэ зэргэ олгохо:

1. **Гороховская** Татьяна Луньяновнада — ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай шэршэн.
2. **Горчаков** Николай Николаевичта — Буряадай барилгын управлениин 4-дэхи филиалай модошо дархан.
3. **Деменина** Антонида Константиновнада — Буряадай барилгын управлениин 5-дахи барилга-хабсаралгын управлениин штукатуршан.
4. **Луньяница** Семен Корнеевичтэ — ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай начальник.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй Байшан.
1964 оной августын 18.

УРАГШАТАЙ ЯБААРАЙ, НҮХЭР

ЗАМАЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

жарай нэгэ үглөөгүүр «Победа» оз ошохоёо замда гарабаб. Бай таряашад тухай очерк бэшэхэ щиин даабаритайб. «Победа» озой түрүү комбайнер Ошор Бу тухай оло дахин дуулаһаншье танихагүй байһандаа шаналнаб. ирхан хүн хаб, хайшан гэжэ үдэ турбан нормо дүүргэнэб, урдань ажалтай байгааб?» — гэжэ хара ходо бодоноб. Тиигээд лэ Буай ажал тухай бэшэхэ түсэбөө л эртээнһээ зохёоноб.

анаһаашьеб үлеэһэн һэрюухэн ээн бүүжа, нажарай үдэшэ нгөө эрхэтэ байдалда хүсэд оробартэй. Минии һүүжа ябаһан маын жолоошон хараха янзада гуша хүрөөгүй хүн, тиигэбэшье үргэн үрнь утаар ургаһан хара һахаһаһатай шэнгеэр харуулна. ошон хамар доро аалихан ямар дуунай аялга гүнгэрнэ. Нэгэ хэсагай үнгэрһэн хойно тэрэ нүхэрамда иигэжэ хандаба:

— Зай, таамнай газетын корреснт болонот. Ошор Будаевай ажа һонирхонот. Зүб гү? Тэрэ хүнтһотойл ажалай баатар байха даа. Жолоошон нилээдтүй абяагүй анай һүүлдэ: — Ошорой харгы тиимэ хүнгэн байгаагүй, — гэжэ ань үргэлжэлүүлбэ. — Би мүнөө хөөрөөдшье яахамниб, хахад час дууһахагүй байха. Өөртэйнь хөөөөрэйгты. Тиихэдээ мэдэхэт. Хаби танда иигэжэ хэлэхэ байнаб. рһэн сагай юумые, юрэдөө, дурнай хэрэгшье үгы байжа болохо. олоошоной хөөрөөе шагнажа, ехэонирхобоб. Минии урда үшөө хүбайдал тохёолдобо. Тэрэмни — рой урданайнь ажабайдал. «Юун һон байгааб, яахадаа жолоошон ж хэлэбэб?» Тиихэдэ жолоошон ор ёһотойл нүхэр, ажалша хүн» э баһа омогорхон хэлэнэ. Эдэ бүе бодоһоор ябатараа, таряашадай то ерэһэнээшье ойлгобогүйб. Нитүй орой болоошье һаань, отог э үдэрэй шуушан таһараагүй байһүниин халаанайхид яаралтайхар эдеэлнэд. Тогоошон эхэнэр «хэннэмэлтэ хэрэгтэйб, эдеэлэгты, бүагты» гэжэ байжа хонгёо хоолой дурадхана.

— А-а, Сергей, ерээбши. Шамайе вай хүлеэжэ байгааб, — гэжэ нэгэ а зэргын бэетэй хүн минии һүүерэһэн машинын жолоошондо хан. — Сергей, миниингээ захил гээ гүш? Машинынгаа кабина сооһоо жолоошон гурбан ном гаргажа, тэрэ хүндэ һарбайба. Би номуудайнь нэгые ... хаража үрдибэб. Гадар дээрэнь М. Шолоховой «Шэнэ газар хахалагдаа» гэһэн гаршаг. Үнөөхи хүн Сергейдэ баярые хүргөөд, түүдэгэй дэргэдэ ошожо һуушаба.

— Нүхэр корреспондент, Ошор Будаевтнай энэл даа, — гэжэ жолоошон намда шэбэнэбэ. — Мүнөө үдэшэ түһалагшань тарягаа хадахаяа гараа, Ошор сүлөөтэй. Байгаарайгты эндээ. Би түргөөр...

Жолоошон Сергей намайе Ошортой танилсуулба. Тиин гурбуулаа һүүжа сайлабабди. Түүдэгэй гэрэлдэ Ошорой шарай элеэр харагдана. Тэрэнэй харахан нюдэн энеэхэдэнэ, тон дулаанаар миһалзана.

— Юрэдөө, юун гэжэ нам тухай бэшэхэ хүмта? Шадахаараал оролдоно, хүдэлнэ гээшэ аабзабди даа. Теэд би гансаараа ажаллана бэшэ хаямбиб. Харана гүт, эдэ олон хүнүүдые. Булта сугтаа нэгэ ажал хэнэбди. Үгы, үгы, юрэдөөл, бултан тухай бэшэгты. Будын Ошор үдэрэй гурбан нормо дүүргэнэ, тиигэнэ, иигэнэ гээд бэшээ һаатнай буруу болохо гэжэ һананаб, — гээд Ошор аягатай сайгаа хажуу тээшэнь табина.

— Үгы, танай агрегат колхоз соогоо түрүүлжэ ябана ха юм, тиимэһээл тан тухай бэшэхэ хүсэлтэйб, — гэжэ дуугарбаб.

— Э-эх, корреспондентнүүд, хүндэл зон гээшэт даа. Таанадаар уулзанхаар, нэгэ халаан үлүү хүдэлөө һаа һураггүй дээрэ һэн, — гэжэ Ошор энеэбхилбэ.

— Зай, тиигэбэл Хёлгын эрьедэ ошожо һууя. Намдуу һайхан үдэшэ байна, — гээд Ошор һүүлдэнь һууриһаа бодобо. Намарай тэнгэридэ түрүүшын мүшэд бии болохо, «мэндэ амар, газарайхид» гэһэндэл ониб-аниб гэлдэнэ. Тарянай хоншуу һайхан үнэр хангалтажа, сээжэ досоо уужам зохид болгоно.

— Та минии ажал тухай бэшэхэм гэнэт, теэд намайе хүсэд һайн мэдэхэ гүт? Үгы, мэдэхэгүйт. Би өөр тухайгаа хүн бүхэндэ хөөрэдэгшье үгыб даа. Харин танда хөөрэжэ үгэһүү. Юундэ тиигэхэ гэһэнээ өөрөөшье мэдэнэгүйб. Харин мүнөө хөөрэхэм, шагнагты, дуратай һаа...

Тэрэ намарай үдэшэ Ошор иигэжэ хөөрөө бэлэй...

...сүүдлүүлэгшэ Ошор Будаев 1935 ондо түрэһэн...

Прокуророй хуурай хоолой зал соо тон элеэр дуулдана. Тэрэнэй үгэнүүд Ошорой зүрхэ дайран соностоно. Эжэ эхигүй нэгэ үдэр һанаандань ороодхино.

...Зургаа наһатай Ошор эсэгынгээ үбэр дээрэ һуунхай. Столдо һуугшад булта абяа шэмээгүй. Гансал эсэгынь дулаан гар Ошорой толгой эльбэнэ. «Бэрхэ хүбүүн болоорой», — гэһэн эсэгынь үгэнүүд Ошорто мүнөө элеэр дуулдахадал гэнэ. Дэлхэй дээрэ эгээл үнэтэй хүнэйнгөө үгэнүүдые һүүлшынхеэ шагнажа һууһанаа Ошор тиихэдэ хайшан гэжэ мэдэхэ бэлэй даа?.. «Абамни дайсанаа дараад, ухаангүй олон ордентой гэртээ ерэхэ юм» — гэжэ нүхэдтөө Ошор ходо омогорхон хөөрэгшэ һэн.

...Зэмэтэ хэрэгээрээ нүхэсэһэн хүнүүдынь. Февралиин найманай һүни...

Зүб даа, февралиин найманай үдэшэ байгаа. Архиншан Балдан, ажал хэдэггүй Доржо, Галдан гурбантай Ошор тиихэдэ архидаа... Юундэ? Инаг басагантаяал хяаралдаад гү? Тиимэл даа. Ошорой дуратай басаган һаалишан Намсалма тэрэ үдэшэ шэнэ зоотехник хүбүүнтэй клубта нэгэл дахин вальс хатараа һэн. «Ондоо хүнүүдээр хатарха ёһогүйш», — гээд Ошорой енгүүтэйгээр дуугархада: «Шы намайе юундэ хорихо болоо хүмши?» — гэжэ Намсалма толгойгоо үргэн харюусаа һэн. Энээнһээл боложо Ошор тэрэ гурбан «нүхэдөөр» тэрэ үдэшэ ханилаа бэлэй.

Ошор аалихан толгойгоо үргэбэ. Ай халаг! Түрүүшын һандалида эжытэйнь зэргэлээд — Намсалмаань. Тэдэ хоёр дүтын хүнүүдэй арюун шарай мүнөө танигдахаар бэшэ. Гансал эжынь нюдэн урдынхяараал энхэргэн, тиигэбэшье «хүбүүн, юу хээ гээшэбши даа?» гэһэншүү. Намсалмаагайнь шарай... Мойһон харахан нюдэнэйнь хараса Ошор тээшэ шэглүүлэнхэй. Ошор дахин уруутаа харашана...

Энээн тухай Ошор бүүр түүр һанана. «Үглөөдэрһөө билэшни, одоо даа, баяшуул болоо гээшэбди» гэһэн Балданай үгэнүүд лэ шэхэндэнь дуулдахадал гэнэ. Саашань Ошор юушье болоһыень һананагүй: тэрэ ехэ һогтуу байгаа.

...— Иигэжэл бишни түрмын үүдэ татаһан хүм, — гэжэ Ошор хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. Тэбхэр хоёр жэлдэ колонидо байгааб. һанаха юумэ һанагдаа, бодогдоо һааб даа тэрэ хүтэсаа соо.

«Хайрата эжымни, амар мэндэ. Мүнөөдэр эндэ ерэһээр жэл болобоб. Буруу ябадалайнгаа зэмые би өөрөөл эдлэхэ ёһотой гээшэб. Тиимэһээл би эндэб. Эжымни, намайе хүлисэ. Би эндэһээ хүн боложо бусахаб, найда намда. ...нсыш даа, хайратамни. Шинии Ошор».

«Инаг хайрата Намсалмаамни, Бэшэгайш түлөө баярые хүргэнэб. Хүбүүнэймнай дүрэ зураг намда юунһээшье үнэтэй. Ямар хөөрхэн хүбүүм даа. Буладнай.

Намсалмаа, манай Булад эсэгынгээ нэрые нэрлэхэеэ хожом эшэхэгүйл. Бүхы наһанайнгаа, ажабайдалайнгаа саашанхи замда урдань хэһэн хэрэгээ угаахые оролдохоб. Энэ хооһон үгэнүүд бэшэ. Табигдаха сагни дүтэлжэ байна. Хүлеэжэ, этигэжэ ябаһандаш һайн даа, инагни.

Ошор».

...— Иимэл даа миниишни намтар. Минии ажабайдалай зам тооһотойгоор эхилээ һэн. Теэд замдамни һайн хүнүүд олон байгаа. Тэдэнэй дундаһаа нэн түрүүн эхэ, Намсалмаа хоёроо нэрлэхэ байнаб.

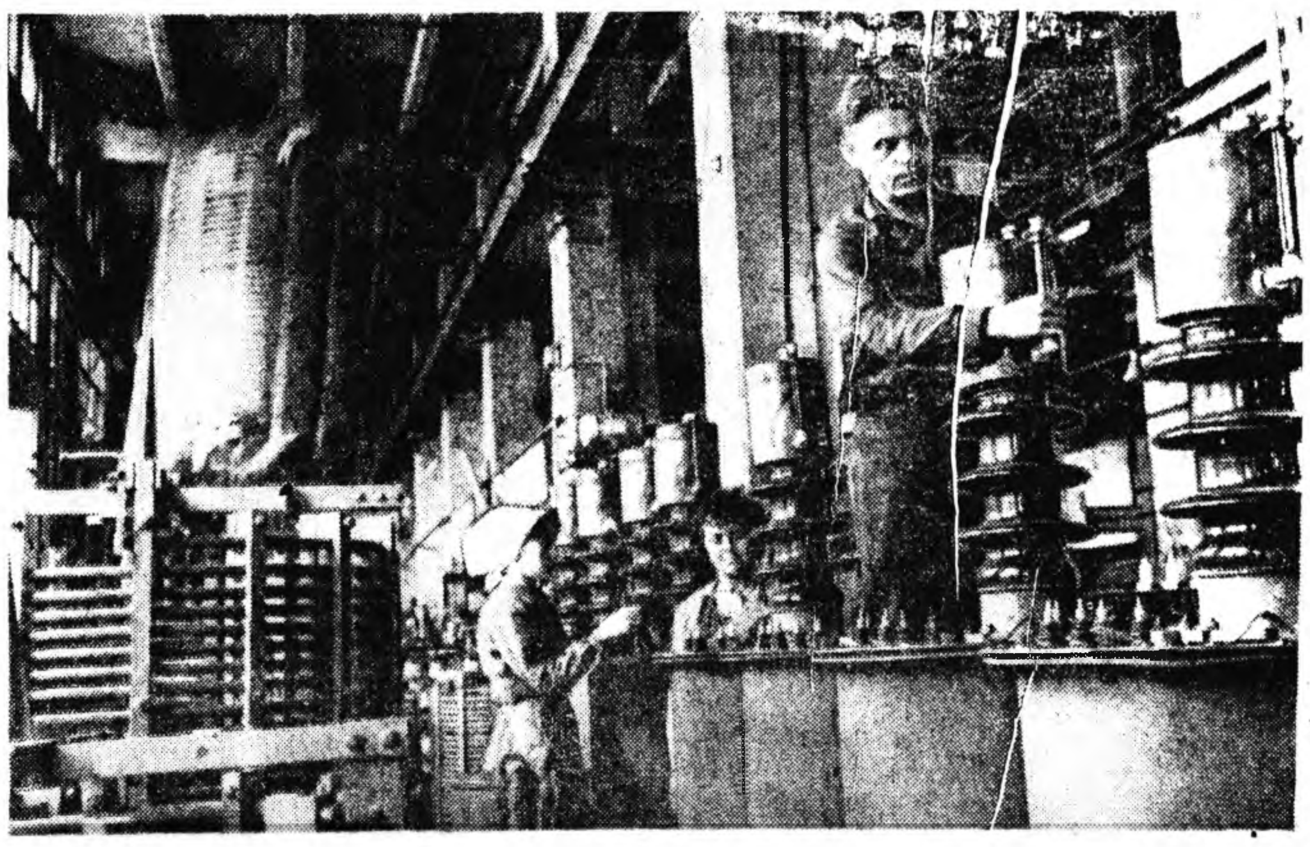
Колхоздоо бусажа ерэхэдэм, намайе холын аяншалгаһаа бусаһандал һайнаар үгтаа бэлэй. Комбайн абахые дурадхаа һэн. Мүнөө табадахи жэлээ хүдэлжэ байнаб. Нютагаархимни намда тон һайнаар хандадаг. Гансал намда заримдаа хүндэшэг байдаг. Хүнэй һэшхэл гээшэ аргагүй ха юм даа. Сэхыень хэлэхэдэ, алдуу гаргаха бараг хэрэг, харин тэрэнээ мэдэрхэ, ондоогоор хэлэбэл, бодото хүн болохо хүндэшэт лэ байха. Би энээниие мүнөө һайн мэдэнэб.

Ошор хөөрөөтөө дүүргэжэ, дахинаа тамхилна. Хёлго мүрэн аалихан үһаяа Сэлэнгэдээ түлхин, гүли-гүли гэнэ. Сэлмэг тэнгэреэр һара намдуухан өөрынгөө зам үргэлжэлүүлнэ. Тээ холохон комбайнай абяан элихэнээр дуулдана. Орой һүни болоошье һаань, алтан дэлхэймнай ажалайнгаа вахтые үргэлжэлүүлһээр. Энэ дэлхэйн эльгэн дээрэ хүн ябахада элдэб ушар тохёолдолог гээшэ ааб даа. Гансал ухаан бодол, эрмэлзэлээ алдаагүй хүнүүд хэдышье хүндэ ушарһаа гаража, хүн шарайтаа бодотоорнь харуулдаг. Ошор Будаев тиимэ хүнүүдэй нэгэн болоно.

Үнгэрһэн сагайнь ябадалые мүнөө дахин һануулаад яахамнайб. Энээ шухаланьюуб гэхэдэ, Ошор Будаев мүнөө нүхэдэйнгөө урдаһаа сэхэ хараха эрхэтэй болонхой. Үнэн сэхэ ажалаараа. Ушар иимэһээл намтай хамта, уншагша, минии шэнэ нүхэр Ошорто «Ажабайдалдаа урагшатай ябаарай» гэжэ юрөөлсыш даа.

Л. ГОМБОЕВ.

Мухар-Шэбэр.

МОСКВА. Куйбышевай нэрэмжэтэ электрозаводто валовой продукци гаргаха зургаан жэлэй түсэб дүүргэгдэбэ. Долоон жэлэй эхилһэнһээ хойшо энэ заводойхид түсэбһөө гадуур 30 миллионһоо үлүүтэй түхэригэй продукци Эхэ орондоо үгөө. Энэ хадаа тэдэнэй России 30 миллиардда оруулһан хубитань болоно.

Конструкторнууд, технологууд, үйлэдбэриин түрүүшүүл һайнаар ажаллаа. Тэдэнэр олон тоото шэнэ түхэлэй трансформатор, автомашина болон тракторай элдэб хэрэгсэлнүүдые бэлэдхэһэн байна.

Электрозаводойхид долоон жэлэй түсэб 1965 оной хабар дүүргэхэ зорилготой. Зураг дээрэ: хүдөө ажахыда хэрэглэгдэхэ трансформаторнуудые суглуулдаг участок харуулагдана.

ТАСС-ай фото.

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ — АВГУСТЫН НЭГЭНДЭ

«Забайкаллес» комбинадай предприятинуудай модо зөөдэг машинануудай экипажнуудай дундаһаа Ардасанай леспромхозой коммунис ажалай экипаж түүхэтэ долоон жэлэй зургаадахи жэлэй түсэб бултанһаа түрүүлэн дүүргэбэ. Экипажай жолоошод Алексей Савельевич Десятов, Георгий Матвеевич Хомяков гэгшэд модо зөөхэ жэлэйнгээ түсэб августын 1-дэ дүүргээ.

Ороной шэнэ барилгануудта хэрэглэгдэхэ 5320 кубометр шанар һайнтай модон тэдэнэй хүсөөр зөөгдэһэн байна. Коммунис ажалай ударнигууд Десятов Хомяков хоёр жэлэй дүүрэтэр үшөө 2500 кубометр модо зөөхэ гэһэн уялга абаа. Тэрээгээр хоёр бүлын ажаһууха 25 шэнэ гэр барижа болохо юм.

Н. ТЮРНЕВ.

Шэнэ ном

„ХАЙРАНГА“ уншаад бодоходо

һаяхан Буряадай номой хэблэл Дондок Улзытуевай «Хайранга» гэһэн шүлэгүүдэйнь суглуулбари хэблэн гаргаба.

Д. Улзытуев эхэ нютаг ороноо, ажалша бэрхэ, түрэл арад зоноо магтажа, тэрэнэй ажал хүдэлмэри, ажабайдал, жаргал, инаг дуран тухайнь сэдьхэжэ ябадаг поэт гэжэ мэдээжэ.

Дурдагдагша номойнь эхиндэ «Эхэ тухай дуун» гэһэн табан «баглаа сэсэг» — шүлэгүүдые уншахада һонирхолтой. Энэ үнэхөөрөөшье бидэнэй зосоо сэсэг таринашье, уйдхар гашуудал, гуниг түрүүлнэшье, омогорхол бадаруулнашье. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ эрээ алдаад, үлгытэйхэн хүбүүнтэйгээ үлэһэн эхэнэрэй хуби заяанайнь, ажабайдалайнь ямараар үнгэржэ байһан тухай сэдьхэлээ хүдэлгэнгүй уншахаар бэшэл даа?!

«Хонин һүрэгөө тууналши,
Хорин жэлдэ тууналши.
Хонгор гансаа гээгээш һаа,
Хонгёо дуугаа дууланалши», —

гэһэн мүрнүүд ажалша бэрхэ, жаргал заяагаа ажал дээрэ олоһон, уйдхар гашуудалые дабажа шадаха хүсэтэй, урагшаа һанаатай эхэ тухай магтаал ха юм. Хүбүүниинь эрэ боложо, эсэгын нэрэ нэрлүүлжэ, Эхэ оронойнгоо амгалан байдал сахихаяа алба хэжэ байһаниинь мэдэрэгдэнэ. Теэд эхэнь һанаа үнөөндэ абтахадаа:

Баһал дайниинь болонгүй
Бараг иигээд байһай даа.
Баруун тэрэ Германинь
Баһал түйтэй, гайтай даа, — гэһэн

бодол бүгэдэ зоной хододоо амгалан тайбан байдалтай байхыень хүсэһэн һайхан хүсэл, дай түймэр шатаагшадые үзэн ядаһан һанал болоно.

Номой гурбанай нэгэ хубиие «Ябаган шүлэгүүд» эзэлнэ.

Арадайнгаа аман үгын баялигые яһала һайн мэдэдэг дээрэһээ поэт зохёолнуудтаа шадамараар хэрэглэжэ, уран хурса болгодог гэжэ тэмдэглэлтэй. Тиимэһээ поэдэй шүлэгүүдэйнь хэлэн хурса, үянгатай зөөлэн, һаруул бодолтой байдаг.

«Адхаар дүүрэн ая ганга
Абаад ошохом буусаһаань,
Арадай сэсэн аялга
Анжаад бусахам дуунһаань».
(«Аялга», 14 нюур).

Үгышье һаа:

«Үбгэн буурал нагасамни —
Ухибүүн наһанайм заяаша.
Үнэр сагаан сэдьхэлээр
Үршөөн намаяа табяалши», —

гэһэн бадагуудшье дээрэ хэлэгдэһэниие гэршэлнэ. («Нагаса аба», 17 нюур).

«һанажал ябадагби» гэһэн натриотическа мэдэрэлээр халима шүлэг соогоо «хүсэн түгэлдэр ажалша арые дуулана, сэдьхэл түгэлдэр малша эхэнэрые магтана», арад зоноингоо «жаргал тухайнь һанажал ябадаг, сэдьхэжэл ябадаг» тухайгаа бэшэнэ. Энэ зохёолойнь удха «Буряад басагадтаа» гэһэн шүлэг соо үргэлжэлнэ.

Шог шүлэгүүд энэ ном соо нилээд гүй һонирхолтой. «Хоёр тоосоон соонь шэнэ хуушан хоёрой тэмсэл тухай», «Хүйхэр эрын хөөрөөн» гээшэ соонь хара амяа хараһан, хүбшин хэрэгые дээрэ үргэдэг хүнүүдэй дүрсэ шарай яһала уран хурсаар зурагдаа. Эдэнэрынь ёг шогтой даа Х. Намсараевай «Үбгэн Гэлэнэй үгэ» гэжэ сатирическа шүлэгэй маяг һажаажа найруулагдаһан.

Дондок Улзытуев бэлигтэй зохёолшо байһанаа энэ номоороо дахин бэеэ харуулаа. Гэбэшье «Хайранга» гэһэн номые уншажа дүүргээд, бодоод үзэхэдэ, һанаанда хүрөөгүй юумэн баһал бии байна.

Дондок Улзытуев заримдаа рифмэ «гүрөөд» гү, али инверси «бэдэрээд», баалалтаар «бажуужа», хоёр бадагһаа бүридэһэн ябаган шүлэгүүдэйнгээ олонойнь удхые балартуулаа. Тиимэһээ удхань мохоо, сэдьхэл зүрхэ хүдэлгэнэгүй, эстетическэ мэдэрэл түрүүлэнгүй үлэшэнэ. Жэшээнь: «Апрель», «Ногоон набша», «Тайга соо», «Үүрэй сайхын хирэндэ», «Үбгэн Баанти» (23—33 нюурнууд гэхэ мэтэ шүлэгүүдынь тиимэ дутагдалтай. Ондоогоор хэлэхэдэ, поэдэй өөрынь бодол өөртөө үлөөд, уншагшадта хүрэнэгүй, унтаршана. Жэшээ болгон, «Ногоон набша» гэһэн ябаган шүлэгые тэрэ хэбээрнь харая:

«Хамаг номоо онгилжо,
Хабар тухай бэдэрнэб.
Хабар тухай аялга
Хазнаныш юрэдөө олобогүйб.
Нөөшө сооһоо гаргаһан
Номойм нэгэ забһарта
Нёдонон хабар хабшуулһан
Ногоон набшал олдобо...»

Эдэ мүрнүүд ямар удхатай? Ямаршье удхагүй гээшэ ааб даа ...н жэжэ... «Сагай эрхэ» (50 нюур) гэжэ шүлэг соо:

«Намарай ольбо унахада,
Набша ногоон хагдардаг.
Алаг сэсэгэй намаа дор
Алтан зүгы хосордог.
Сагаан эрхэ хэсүү даа —
Шамай намай илгаагүй.
Мүшэтэ сэнхир замбидаш
Мүнхэ наһа олгоогүй» (?), — гэһэн богонихон бодол бии.

Хүн түрэлтэнэй наһые, ажабайдалые набша ногоонтой, зүгы шумуултай сасуулхадаа, уран зохёолшо хоолойнгоо хараае алдана. Гэхэтэй сасуу «һаруул бодол» соохи:

«Арад зоной сэдьхэлдэ
Арюун бодол таряа һаа,
Арбан сая жэлдэ
Ама дамжан мүнхэрхэ», — гэһэн

бадаг ямар һаруул сэлмэг бэ!

Мүн лэ дээрэ дурсагдаһан алдуунь «Буряад дуунай аялга» соонь дабтагдана.

Ондоо нэгэ жэшээ дээрэ тогтоё.

«Сэбдэгхэн энэ хойто зүгтэ
Сэлмэгхэн үдэрынь хомор байна.
Сэнгэлэн хүхюу хүбүүд эндэ
Сэдьхэлээр тиимэхэн болохол байна», — гэһэн бадагые тайлбарилханьхүндэ («Эхэ нютагаа һананаб», 71 нюур). Энэ шүлэг соогоо автор өөрынгөө (типичнэ бэшэ) хэтэрүүшэг жэжэхэн бодол гаргаа гээшэ ха гэжэ тэмдэглэмээр.

Удхынгаа, найруулгынгаа талаар ехэ һула «Улаан-Үдэ» (102 нюур), «Ехэ хотодо» (104 нюур), «Уянган шүлэг» (105 нюур) гэһэн шүлэгүүдэй ороһониинь баһал халагламаар. «Улаан-Үдэ» гээшэнь шүлэг болоо аал? Үгы..., түүхэй «эд», поэдэй «хара боро» тэмдэглэлнүүд бэшэ гү гэхээр юм. «Уянган шүлэг» соо нэгэ хүнэй (лирическэ геройн) «урагшагүй» инаг дуран тухай хэлэгдэбэшье, үгэ бодолоор зөөлэн, сэдьхэл дайража шадабашье һаа, «хэшэгтэй һайхан боро зүрхые хэршэмэл һорьботой шулуун болгоһониинь» харамтай байна.

Д. Улзытуевай «Хайранга» соо юрэнхы дээрээ зарим тэды һайн зохёолнуудай хажуугаар олон тоото һулашаг зохёолнууд орожо, номой шанарые доошолуулаа. Редактор Ш. Нимбуев энэ талые нарибшалан шалгажа хэблүүлхэ байгаа.

Г-Б. ТОГТОХОЕВ.

XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой (Хяагта) һаалишад Хандау Цацаева, Дарицу Будаева, Цыренханда Эрдынеева, Жамсаран Банзарова гэгшэд долоо һарын туршада үнеэн бүриһөө 1500—1700 литр хүрэтэр һү һаагаад байна. Зураг дээрэ: Ноёхоной түрүү һаалишад Х. Цацаева, Д. Будаева, Ц-Х. Эрдынеева, Ж. Банзарова гэгшэд.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Зундаа үнеэн буриһөө 1000 килограмм һүн

Ажалынь эршэдэһээр

Манай Хэжэнтын совхоз (Хори) управлени соогоо һү абалта, гүрэндэ худалдалгаар түрүү һуури эзэлһээр. Долоо һарын дүн гартахадань энэ совхозой урда ороходо ажахы байбагүй. Тиигэжэ дамжуулгынгаа Улаан туг бахим бариһан зангаараа.

Тиихэдэ совхоз дотороо Бахлайтын һаалиин гүүртэ баһал түрүүлһээр. Долоо һарын дүүрээд байхада эндэхи һаалишад 1635 центнер һү гүрэндэ худалдаха түсэбтэй аад, харин тэрэнээ 1718 центнертэ хүргэжэрхиһэн жэшээтэй.

Тус гүүртын түрүүшүүл ажалайнгаа алхам ваашье һуладханагүй, үнэндөө бүри үргэдхэнэ. Коммунист Пелагея Цырендылыкова 7 һарын туршада бүлэг үнеэдһээ хамта дээрээ 289 центнер һү һаажа, совхоз соогоо эрхимлэнхэй. Тэрэниие нь үнеэн бүридэ хүбаагаа һаа, 1608 килограмм хүртэнэ. Габшагай бэрхэ һаалишан Инна Жигжитова 243 гаран центнер һү һаагаа гэхэ гү, али үнеэн бүридэ абахада 1427 килограмм болоно.

Эршэтэ ажалайнгаа хабада улам зоригжоһон Бахлайтын һаалишад, үнеэдые адуулагшад һү абаха, гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбые ноябриин 7-до дүүргэхэ гэһэн уялга шэнэдхэн абалай.

Д. САМБУЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Нютагай газетэнүүдэй хуудаһануудһаа

ХҮНИИЕ АБАРБА

— Минии гурбан дүүнэр: Ваня, Витя, Леня Түнхэн голой үһанда шунган, наадажа байһан юм, — гэжэ инженер Н. Максимов «Саян» газетэдэ бэшэнэ. Ахамад Ваня Витя хоёрынь наадандаа һамааржа, бишыхан Леня тухайгаа мартажархёо. Тэрэнь тэдэниие һажаажа, баһал үһанда ороно. Тиихэдээ тамаржа шадахагүй байшоо. Уданшьегүй үһа залгижа, абяа шэмээ гарангүй шэнгэжэ эхилбэ.

Энэ үедэнь үһанай эрьеэр ябаһан томо хүбүүд хаража, тэрэ хүбүүхэнэй ухэлэй аюулда ороод байһыень обёорходоо, нэгэниинь — Түнхэнэй профтехучилищиин курсант Геннадий Урбаев хүбсаһатайгаа үһа руу һүрэжэ ороод, Лёниие эрье дээрэ гаргаба.

Леня бүглэршэһэн байгаа. Үни удаан саг соо тэдэ хүбүүд Лёниие абарха гэжэ оролдоо. Тиигэһээр найматайхан Лёня амилжа эхилээ...

һайн даа шамда, Гена! Хүниие абарааш...

ФЕРМЭДЭ АВТОКЛУБ ЕРЭЭ

— Захааминай «Байгал» колхоздо автоклуб ерээ, — гэжэ «Зэдын үнэн» газетэ бэшэнэ.

Онсо түхэлтэй энэ нүүдэл агитпункт мал ажал дээгүүр хүдэлдэг малшадаар айлшалга хэнэ. Тэрэнэй директор нүхэр С. Тайдаев СССР-эй Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиин материалаар ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулаа.

ГЕОЛОГУУДТА ЗОРЮУЛАН

— 1963—64 онуудай туршада Богдаринай экспедициин барилгашад 1800 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра ашаглалгада үгөө, — гэжэ «Красный Баунт» газетэ уншагшадтаа мэдээсэнэ.

Энээнтэй хамта үшөө эхин һургуулиин, больницын, столовын шэнэ байранууд бодхоогдоо. Бамбуйкада клубай томо байшан бодхоогдожо эхилээ.

БААТАРНУУДАЙ СОЛО ЗАЛИРХАГҮЙ

Гитлеровскэ булимтарагшадһаа оронойнгоо сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ойе француз арад энэ жэлэй август соо тэмдэглэхэнь.

Бултанай дайсан болоһон германскэ фашизмда эсэргүү хамтын тэмсэлээр шэрээгдэн батадхагдаһан совет, француз арадуудай хани харилсаае совет хүнүүд онсо талархалтайгаар һанан дурдана.

«Нормандия — Неман» полкын француз летчигүүдэй алдар габьяае манай арад һанана. Эдэ летчигүүд 5 мянган дайшалхы нисэлгэ хэжэ, агаарай 869 байлдаанда хабаадан, гитлеризмые һамна сохихо хэрэгтэ хубитаяа оруулһан юм. Москвагай 71 һургуулиин пионернүүд энэ полкын дайшалхы түүхые шудална. Кропоткинско эрье шадарай № 29 гэртэ хүн зон олоороо суглардаг. Совет лётчигүүдтэй хамта дайлалдаһан ба наһа бараһан 42 француз лётчигүүдэй нэрые мүнхэлһэн доска тэрэ гэрэй ханада хадаатай. Эндэ мүнөө нииолэл хотын элдэб предприятинуудай түлөөлэгшэнэрые, туристнуудые хаража болохо. Наһа бараһан баатарнуудай дурасхаалые хүндэлэн ёһолхын тула эдэ хүнүүд эндэ ерэнэ.

...Мүнхэ дурасхаалай доскагай дэргэдэ хоёр хүн харагдаба. Багахан баглаа улаан сэсэгүүдые нэгэ басаганай тэрэ доскада байлгахадань, нүгөөдэ нүхэрынь туһална.

— Француз арадай алдарта хүбүүдэй баатар габьяае бидэ хэзээшье мартахагүйбди, — гэжэ москвичка Юля Круглова хэлэбэ.

— Тиимэл даа, фашистнуудта эсэргүүсэн, совет хүнүүдтэй гар гарһаа барилсан ябажа тэмсэһэн француз лётчигүүдэй эрэлхэг зоригые хүндэлнэбди, дайсанда эсэргүү хамтын тэмсэлэй энэ һайн һайхан жэшээе Францида мартахагүй бэзэ гэжэ найданабди, — гээд тэрэ басагантай хамта ерэһэн Николай Нижарадзе дэмжэнэ.

...Дайнай үедэ Дээдэ Сонын райондо дайлалдан тэмсэһэн партизан отрядай командирай орлогшо, мүнөө хүндэ машина бүтээдэг заводуудай проект зохёохо институдай главна инженерэй орлогшо Алексей Федоровые таниха болооб. Ужам, зэнхэгэр кабинедтэ ороходом, А. Федоров нэгэ агрегадай зурагуудые хаража столой саана һууба. Нэгэ шэгшэгһээнь нүгөөдэ тээшэнь хургаараа бушуухан заагаад, хажуудаа байһан залуу инженерһээ юушьеб асууба. Тэдэнэй дүүргэтэр хүлеэжэ байбаб.

— Хорин жэлэй үнгэрбэшье, тэрэ үе сагай хэрэг ушарнууд элеэр һанагдана, — гээд А. Федоров түр зуура бодолгото болобо. — Фашис пленһээ мултарһан бидэ, совет сэрэгшэд тон олон һайн хүнүүдтэй Францида ушараа һэмди. Тэдэнэр ами наһантаяа тэнсүүлэн ябажа бидэниие нюудаг, эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар хангадаг, эзэмдэгшэд тухай шухала мэдээнүүдые манда хэлэжэ үгэдэг бэлэй. Ажабайдалдаа ехын ехэ амжалта түйлахыень француз ханинартаа хүсэхэ дуран хүрэнэ. Совет болон француз арадуудта айхабтар ехэ гасалан ушаруулһан фашис алууршадта эсэргүүсэжэ хамтадаа тэмсэһэн үдэрнүүдээ мартадаггүйбди.

Нацизмтай тэмсэһэн хэсүү шанга тулалдаа соогуур олохон совет сэрэгшэд Францида ами наһаяа алдаһан юм. Француз эсэргүүсэлгын хүдэлөөндэ хабаадаһан, манай суута офицер, Советскэ Союзай Герой Василий Поригой нэрэ тэдэнэй дунда бии.

Дайнда шалгарһан сэрэгшэдэй Советскэ комитет урдын француз партизануудтай хани холбоогоо бэхижүүлхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулжа байдаг. Комитедэй уряалаар Француз эсэргүүсэлтын хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд һаяхан СССР-тэ ерээ һэн. Фоль Монэ түрүүтэй Францийн урдын фронтовигуудай союзай делегаци нёдондо жэл манай орондо айлшалжа ерэһэн юм. Концлагерьта хаагдаһан хүнүүдэй, Эсэргүүсэлгын хүдэлөөндэ хабаадагшадай үхибүүд жэл бүри Артегтэ амархаяа ерэдэг заншалтай. Эсэргүүсэлгын хүдэлөөнэй национальна федерациһаа Марсель Полиин эльгээһэн бэшэгые Советскэ комитедтэ уншаа һэм. Тэндээ иигэжэ бэшэһэн байгаа: «Элэ уряалайтнай түлөө үшөө дахин ехэ баяр баясхалан хүргэнэбди. Француз хүбүүд, басагадай амархаяа ошолгонь француз залуушуулай дунда, бүхы Франци дотор угаа ехэ һонирхол үүсхэнэ». «Нормандия — Неман» полкын мэдээжэ француз лётчигүүдэй нэгэн Перрен гэгшын һамган ба басаганиинь мүнөө Хара далайда амаржа байна. Мүн полковник Пьерогой хүбүүн, айхые мэдэхэгүй эрэлхэг зоригтойдоо «Үхэлые мэхэлэгшэ» гэжэ полк дотороо алдаршаһан Шарль Монье гэгшын зээ хүбүүн ба бусад эдэнэй дунда бии. Советскэ комитет һаналаа нэгэдэлгын яармагуудта жэл бүри хабаададаг, элдэб бэлэгүүд, экспонадууд, сувенирнүүдые тэндэ эльгээдэг байна. Эдэниие худалдажа олоһон олзо доход наһа барагша француз патриодуудай бүлэнэртэ туһалха жасада оруулагдана.

Дайнда шалгарһан сэрэгшэдэй Советскэ комитедэй харюусалгата секретарь, Советскэ Союзай Герой Алексей Маресьев иигэжэ хөөрэнэ:

— Францийн сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Эсэргүүсэлгын хүдэлөөндэ хабаадагшадта зорюулһан выставкэ эмхидхэлсэжэ байнабди. Элдэб материалнууд, документнүүд, фотозурагууд Франци эльгээгдээ. Кропоткинско эрье шадарай гэртэхи дурасхаалай доскада, танигдаагүй француз лётчигой хүүр дээрэ (Введенскэ хүүрэй газар) веногуудые табилгын ёһолол апрелиин 26-най үдэр Москва хотодо болохо юм.

Францийн ба Парижай сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ойн һайндартэ хабаадахаяа манай делегаци һаядаа Франци ошохоёо мордохонь. «Нормандия — Неман» полкдо ябалсаһан бүлэг совет сэрэгшэд дайнай үеын хэрэг ушарнуудые һэргээн харуулха дурасхаалай альбом бэлдэжэ байна. Энээниие амаршалгын бэшэгтэй хамта урдын француз лётчигүүдтэ барюулха юм.

Француз суута сэрэгшэдтэй, Эсэргүүсэлгын хүдэлөөндэ хабаадагшадтай, «Нормандия — Неман» полкын лётчигүүдтай, наһа барагшадай түрэл садантай уулзалга бидэниие ехээр баярлуулха байха. Францийн арад зонтой үнинһөө хойшо хани барисаатай байһан совет арад ямар ажаһуунаб, юу хэжэ байнаб гэжэ тэдээндэ хөөрэхэбди, — гэжэ А. Маресьев түгэсхэлдөө хэлэбэ.

М. ШАРОНОВ.
(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН
3 дахи нюур
1964 оной августын 21.

Жэмэстэ мүшэрнүүд ганхана

Сэлэнгын баруун эрьеын үдхэн ногоотой талаар ябабал, Сотниково тосхондо заатагүй орохот. Республикын худалдаа наймаанай министерствын мэдэлэй совхозой саадай поли дээрэ ургаса хуряалгын түлэг хаһа оронхой. Үдхэн ногоон сэсэрлиг соогуур ябахада төөришэмөөр гэхээр. Нариихан зүргөөр алхалнабди. Үхэр нюдэн, улаагана, шасаргана шүлһэ һайруулан, дээгүүршье улайлдана, харлана, шарлана.

Намарай саг газаа ороо гээшэ ха даа. Хушын һамаршье, жэмэс эдеэн, огородойшье ургамалнууд болоно эдеэшээ. «Хуряахал саг болоо даа» — гэһэншүүгээр тэдэнэр жэмэстэ һалаануудаа ганхуулна.

Саадые даагша Анатолий Павлович Киринов бидэниие угтана:

— Манай ажахыда айлшан гүт? Аа, саадыемнай харахаяа гү, али жэмэс хуряалсахаяа гү?

...Ашаанай нэгэ машина хурэжэ ерэнэ. Тушаан абадаг пунктын бартаада хэдэн хүнүүд зогсоно.

— Галина, мүнөөдэр хэды центнер жэмэс город руу ябуулхашниб?

— Хорёод центнер даа.

— Болоо, болоо.

Модон хайрсагууд соо обойшотор хэһэн үхэр нюдэн, улаагана жэмэсүүдые машина дээрэ ашана. Городоймнай олохон магазинуудта жэмэс худалдалга болохонь ха даа.

Мүнөө жэл 194 центнер жэмэс суглуулжа, гүрэндэ тушааха ёһотойбди. һаянай 160-аад центнер суглуулагдаад байна. Бидэшни даа, жэлэй түсэбые хүнгэхэнөөр 125 процент дүүргэжэ шадахабди. Энэ жэлдэ ургасамнай һайн,— гэжэ саадые даагша Кирнюв хөөрэнэ.

...Жэмэсээр хангалтаһан һөөгүүдэй дундуур гэшхэлнэбди. Эндэш тэндэш хүхюу дуунууд таһарнагүй:

Калинка, калинка, минии
Саад соохи жэмэсхэн минии...

Совхозой энэ саадые һургуулиин һурагшад, пенсионернууд ехэнхинь харуһалдаг, Хүүшан-Бэрээнэй дунда һургуулиин һурагшад эндэ ерэжэ, ажалай дүй дуршэлэй жолоо адхана.

Хоёр түлмэрхэн басагад: Екатерина Бурлакова, Елена Нуржанова энэ жэлдэ юһэдэхи класс дүүргээ. Эдэмнай овощевод-механизаторай мэргэжэл һургуулидаа абажа байһан.

— Басагад, хэр жэмэс түүнэт, али гансал ама руугаа хэнэ гүт? — гэжэ бидэнэй шоглоходо, тэдэнэр ухаа алдан:

— Нэгэ үдэр эндэ хүдэлөөд туршагты. Ехые эдихэгүйт. Харин үдэрэй 15—20 килограмм жэмэс түүгээд үзэгты. Нюрганаа тнай яһала хушэхэ,—гээд харюусаа һэн.

— Нормоёо дүүргэнэ гүт?

— Дүүргээд лаб даа.

Арба гаран пенсионернууд эндэ туһалалсана. Дария Дмитриевна Лошкарёва Елизавета Андрияновна Феодоева хоёр үхэр нюдэнэй энэ дээрэ бүдэлшэлдэнэ.

Эндэ хуряагдаһан жэмэс городой магазин, больница, хүүгэдэй ясли, саад, столовонуудта абаашагдана. Жэмэсээр хэдэһэн варени эдихэдэ эмэр амтатайб!

...Саад соо ябатарнай хаһанхы болоно эхилбэ. Хүдэлмэрилэгшэдшье тарана. Эндэ тэндэ хүнэгэй һэнжын хахинаха абяан олон сонностоно. һайн ургаса хүргүүлһэн Сотниковой саадаархин машинада жэмэстэй хайрсагуудые ашана.

Аятай. Унхидаа үзэлши. Жэмэсээр хангалтана гү?

Зураг дээрэ: һурагшад Екатерина Бурлакова Елена Нуржанова хоёр үхэр нюдэ түүжэ байна.

Б. БАЛДАНОВ.

ДЭЛХЭЙН ҺОНИНОЙ ДЭЭЖЭ

Химиин шэдитэ нүлөөн

Римэй оршондохи эртэ урдын Кассиевай харгы доро агаарай орохогүй хуурсаг соо 1.800 жэл тухай хэбтэһэн юһэтэй басаганай хүүрэй олдоһон тушаа дэлхэйн газетэнүүд яһала дэлгэрэнгыгээр бэшэһэн байна. Энэ муми иимэ уни яагаад тутангүй байгаа гээшэб?

Сүүдэй медицинын институдай директор профессор Джеринэй пресс-конференци тухай Италиин «Унита» газетэ иигэжэ бэшээ һэн: «Басаганай бэеые бооһон бинтэнүүдэй хоорондуур (малталгын үедэ тэдэнэй зариман үгы болошоо) харабтар, үшөө мэдэгдээгүй, тухайлхада дабирхайлиг бодосой түрхигдэһэн мүр сараа олдоо. Юуншье һаа, энэнь хангалтадаг бодос байна гэбэл, басаганай хүүр бэеые дайраһан гар бүхэли үдэртөө үнэр гутажа ябаба» — гэжэ профессор Джерин тодорхойлон тайлбарилаа.

Энэ танигдаагүй хангалтадаг бодос тухай мэдээсэл тайлбарилжа үгэхыень лээдэ шанарта ургамалнуудай антибиотигуудые эгээн түрүүн олоһон Ленинградай университедэй профессор, совет элитэ биолог **Борис ТОКИНДО** АПН-эй корреспондент хандаһан байна.

— Хүүрэй юунһээшье боложо үжэдэгые эртэ урдын Египедэй врачнууд мэдэдэггүй, мүнөө антибиотигуүд болодог бүриин шэнжэ шанарые ойлгодоггүй байһан юм. Тиигэбэшье египедэйхидэй муми уни удаан болотор гутадаггүй байтаа, — гэжэ профессор Борис Токин хэлэбэ. — Египедэйхидэй муми хэдэг онол шадабариень бүри гушаад онуудай үеэр шэнжэлжэ үзэһэн байгааб. Жэшээлхэдэ, «Эберсэй папирус» соо уншахада (манай он жэлтэ үе сагһаа урид XVI зуун жэлдэ), номо һаадагые барагдашагүй хүсэтэй, мүнхэ һүлдэ гэжэ Египедтэ тоолодог байһан. Гэхэ зуура үлэмжэ хүсэтэй бактерициднэ шэнжэтэй ургамалнуудай бии байдагынь мэдээжэ.

Газетэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, хуурсагые нээхэдэнь байлсаһан хүнүүд ямаршьеб үбһэнэй үнэрэй хангалтахые мэдэрээ. Тиигээд бальзам хэһэн юумэ эвкалиптай шүүһэн байгаа гээшэ ха гэжэ эмшэд тухайлба. Токиной һанамжын ёһоор хадаа, энэнь үнэншүү байжа болоо. Теэд эвкалиптай набшаһан тэрэ сагай Египедтэ хаанаһаа бии болоһониинь мэдэгдэнэгүй (?). Иимэ набша Австралида ургадаг ха юм. Тэрэ үеын түбинүүдэй хоорондоо ямар холбоотой байһыень мэдэжэ хэлэхэ бэрхэтэй. Зүтөөр Египедэй мэргэшүүлэй ехэ хүсэтэй, олон юумэ мэдэдэг байһан тухай үльгэр домогто дэмы дурдагдаагүй гээшэ ха. Эвкалиптай набшаһан холошогшье байһан микроорганизмда хоро хүргэдэгынь элитэ.

Энэ университедтэ, Борис Токиной лаборатори соо, баһал «мумиинууд» бии юм. Агаарай орохогүйгөөр хабхалаатай хүнэг соо хатуу болоторoo шанагдаад, хальһанһаа сэбэрлэгдэһэн тахяагай үндэгэнүүд байдаг. Болоһон үндэгэнэй түүхэйдэ орходоо һураггүй түргөөр гутадаг тухайда тахяашан бүхэн мэдэхэ байһа. Харин Токиной лаборатори соо байлгагдаһан тиимэ үндэгэд 15 жэлэй туршада гутадагшьегүй, буритадагшьегүй.

Хүнэгэйнгөө оёорто фитонцидтай ургамалай хэршэгдэмэл набшаһа хэһэнэй һүүлээр лэ тэрээн соо үндэгэнүүдые табидаг бли. Агаарай орохогүй иимэ «абдар» соо үндэгэншье олон мянган жэлдэ байжа болохо. Түүлайн булшангай хэһэг мяха абаад, баһа иимэ туршалга хэгдэһэн байгаа. Тэрэ мяхые хэдэн жэл болоһон хойно отолоод үзэхэдэ, зандаа үлэһэн байба.

«Токиной Муминуудые» юун хамгаална гээшэб? Лавровишниин набшаһа, горчицын үйрүүлэгдэмэл үрэһэн, дулаан ороной ургамалнуудай хэһэгүүд, хренэй үндэһэн, һонгино, таримал гоогол, эвкалиптай набшаһан гутасагүй болодог шанартай. Холошог байһан микробуудые өөһэдынгөө шүүһээр хорлодог олохон ургамалнууд элирүүлэгдэнхэй. Дуб модоной набшаһа, антоновко яблокын үнэр гэдэһэнэй элдэб үбшэнэй микробуудые холошог һооншье аладаг байна. Ленинградай профессор Павел Якимов шалбэһэтэ ургамалнуудай шанга хүсэтэй байһые унихэн элирүүлһэн юм. Залуу эрдэмтэ Маргарита Комарова хүхэ ханяадаар үбшэлһэн ухибүүдэй таһалга соо Сибириин жодоогой гү, али тэрэнгиин намаануудые табидаг байба. Дээгүүр хөөрэжэ ябаһан фитонцидууд агаарай микробуудые арба дахин үсөөрүүлдэг байһаниинь элирээ.

Киевэй Мария Артемьева, Ялтын Анна Дегтярева гэжэ хоёр научна хүдэлмэрилэгшэд шалбэһэтэ залуу модотой ойн гектар бүриһөө сүүдхэ соо табан килограмм фитонцидууд агаарта дэгдэдэг гэжэ тодоруулаа. Энэнь бүхэли городой агаарые сэбэрлэхэдэ хүрэхэ зэргэтэй. Хуһан түглэ сүүдхэ соо гурбан килограмм үлүүтэй шухала бодосуудые агаарта дэгдээн тараадаг байна.

Совет эрдэмтэд таримал гоогоолоор (чесногоор) арба гаран зүйлэй препарат бии болгоод, тэдэнь шэнжэлэгдэжэ байнхай.

Професср Токин, тэрэнтэй хамта хүдэлдэг эрдэмтэд фитонцидууд тухай һургаалые үндэһэ болгон, эхин үрын хүгжэлтэдэ хабаатай зарим асуудалнуудые элирүүлхэ гэжэ оролдоно. Дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэхи олон амитадай үрэ бүрилдэжэ байхадаа, бэеэ яажа хамгаалнаб? Батаганаан үндэгэсэ үжэжэ байһан юумэнүүд уруу хэдэг. Тэндэ бүрилдэжэ байһан үтэнүүдые микробууд юундэ үгы хэжэ шаданагүйб? Үхэһэн малай мяха эдидэг шубууд, хабшаахайнуудта дизентери, доторой халуун үбшэн юундэ хүрэдэггүйб?

Эрдэмтэд элэ асуудалнуудта харюу бэдэржэ байна.

Ольга КОЛЕСОВА,
АПН-эй корреспондент.

ХАНИЛҺАН ХОЁР ЖАРГААТА[Й]

Манай городто шэнэ гэр бүлын бии болохо ябадал баяр баясхалантайгаар угтагдадаг. Тэрэниие бүришье һайнаар үнгэргэхэ заншалтай болохын түлөө городой ЗАГС-ын таһагые даагша В. Д. Цибалова, ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Т. Я. Калинина гэгшэд ехэ оролдолго гаргадаг юм.

Амаралтын урда үдэр—субботодо ЗАГС-ын байрладаг байшан тээшэ хүнгэн машинануудай олоор онохонь харагдадаг. Залуу хүбүүн басаган хоёрой һуужа ерэһэн машина гоё һайханаар шэмэгдэнхэй. Городой ЗАГС-ые даагша, түрэлхид, айлшад болон сугтаа ажалладаг нүхэд тэдэниие хүхюутэй хүгтэйгөөр танан. Коля Ященко Валя Шелку... ва хоёр түсхай зал соо орожо, бүлэ болоһон тухай документдэ өө... дынгөө гар табина.

Удаань ажалшадай депутадуу... Закаменска горсоведэй депутат хэр Унгвицкий Коля Валя хоё... халуунаар амаршалаад, үнэнш... барюулна. Мүн түрэлхид, айлшад... лон нүхэдынь тэдэниие халуу... амаршалаад, эбтэй эетэй, зол ... галтай ажаһуухыень юрөөнэ.

К. ИСАКОВА.

СПОРТ ЯАГАА
мэргэн бэ буудагшад

һаяхан республикын болон Улаан-Үдэ городой түрүү һуурийн түлөө мэргэн буудалгаар мүрысөөн болобо. Мүрысөөндэ 6 команда, хамтадаа 30 хүн хабаадалсаа. Тэдэнэй тоодо хуушанай ангуушан В. И. Захаров, «Труд» бүлгэмэй чемпион В. А. Мельков, 14 наһатай эдирнүүд Ковалев Г., Крупин В. болон бусад оролсоно.

Мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахада «Труд» бүлгэмэйхид 123 очкотой, шэлэй заводой 1-дэхи команда—111, ВВОО-гой команда — 108, Хяагта городой команда—86, ТЭЦ-эй команда—84, шэлэй заводой 2-дохи команда—84, эдиршүүлэй команда 89 очкотой болоһон байба. Тиигэжэ республика дотороо «Труд» бүлгэмэйхид 1-дэхи, ВВОО-гой команда—2-дохи, Хяагтын команда гурбадахи һуури эзэлбэд. Улаан-Үдэ город дотор шэлэй заводой 1-дэхи команда н... гэдэхи, ВВОО-гой команда хоёр... хи, ТЭЦ-эй команда гурбада... һуурида гараа.

Республикын чемпионой н... зэргэдэ А. А. Крупин (ВВОО-... команда) хүртэбэ. Хоёрдохи һуу... Е. Н. Махно («Труд»), гурбада... һуури И. М. Гунин (шэлэй заво... гэгшэд эзэлээ.

Мүрысөөнэй һүүлээр тэрэ... главна судья В. Ф. Ковалев түр... һуури эзэлһэн командануудта да... жуулгын кубок болон диплому... дые барюулаа.

Зураг дээрэ: город соогоо түр... һуури эзэлһэн шэлэй заводой ... дэхи командын гэшүүд (зүүн га... һаа) И. М. Гунин, Е. Н. Махн... А. И. Попов, В. В. Малин гэгш... харуулагдана.

Л. ХАНДУРОВ.

Гадаадын хэблэлэй шэнжэлэл

Гадаадын хэблэл Кипрэй асуудалда ехэ анхарал хандуулһаар. Турциин зүгһөө түримхэй доботолгын һэргээгдээ һаань, Кипртэ туһа хүргэхын тула өөһэдынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдэй заримые НАТО-һоо гаргажа асарха гэһэн Грециин правительствын шиидхэбэриие американска «Нью-Йорк Таймс» газетэ «Кипртэхи түгэгтэй байдал» гэһэн редакционно статья дотороо уүртайгаар шэнжэлнэ. Кипрэй республикын президент Макариос тушаа зэбүүн үгэнүүдые хэлэхэтээ хамта, Кипртэ эсэргүү Турциин зээрхэг түримхэй ябуулгые зүбтүүлхэ һанаатай һэдэлгэ гаргана.

«Кипр аралые саашадаашье хиналта дороо байлгахаар шиидхэбэри баадхахын тула Кипртэхи тогтуурингүй байдалые өөһэдынгөө ашаг туһада хэрэглэхэ гэжэ англичанинууд ба американецууд али болохоор оролдоно» гэжэ французска «Юманите» газетэ редакционно статья дотороо бэшэнэ. Тиихэтэй хамта, Кипрэй ажалшадай прогрессивнэ партиин генеральна секретарь Папаисанну гэгшэтэй өөрынгөө корреспондентын хөөрэлдэһые тус газетэ тунхаглаа. Кипрэй арад Советскэ Союзай, социалис оронуудай, сүлөөтэ байдалда дуратай бүхы гүрэнүүдэй дэмжэлгээр илалта туилаха гэжэ этигэдэг байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ. Кипрэй правительствые Советскэ Союзай ба Грециин дэмжэһэнһээ хойшо Кипрэй хараа бодол нилээд бата болоо гэжэ Югославиин газетэнүүд онсолон тэмдэглэнэ. «Манай аралда Турциин зүгһөө шэнэ доботолгын хэгдээ һаань, Греци сэрэгэй туһаламжа үзүүлхэ байха» гэһэн Кипрэй республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Киприанугай мэдүүлгые «Борба» газетэ тобшолон тунхаглаа.

Конгын дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархалгаяа далдалхын тула Африкын оронуудые хэрэглэхэ зорилгоор Вашингтон эдэбхитэй ябуулга хэнэ. «Нью-Йорк Таймсай» корреспондент Антони Лукасай мэдээсэһэнэй ёһоор, США-гай гүрэнэй секретариин туһалагша Уильямс Леопольдвильда болоһон пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэбэ. Энээндэ хашуулһан Конгын премьер Чомбе өөһэдынгөө сэрэгүүдые эльгээхыень гуйжа, Африкын табан орондо хандаа. Конго худар сэрэгүүдээ эльгээхые африканска оронуудай правительствануудай зүбшөөрөө һаань, тэдэ сэрэгүүдые Холбоото Штадуудай хангалгадаа абахаар бэлэн байһые тухайлжа мэдэхээр хэлэхэ гэжэ Уильямс оролдоо. Конгодо США-гай сэрэгэй интервенци хэжэ байһаниинь Африкын оронуудай арадуудай дунда ехэ зэбүүрхэл үүсхэнэ. Тиимэһээ, вашингтонско стратегүүдэй һанамжын ёһоор, африкан солдадуудай хэдэхэншье отрядай Конгодо ерээ һаа, «ехэ туһатай» байха һэн, юундэб гэхэдэ, американска зээрхэг ябуулга «Конгын республикада амгалан байдал тогтоохо зорилготой интернациональна ябуулга шэнгээр харагдаха бшуу» гэжэ Нью-Йоркын газетэнүүдэй корреспондентнүүд мэдүүлнэ.

Конгодохи хэрэг Вашингтоной һанаашаһаа ондоогоор ябажа байна гэжэ «Пари-Жур» газетэ мэдээсэнэ. Конгодохи хёмороон уласхоорондын тулалдаан болон һүжэржэ магадгүй гэжэ тэрэ статьягай автор түбэгшээнгеэр бэшэнэ.

Урда-Вьетнамай сэрэгүүд тэндэхи патриодуудай отрядуудые «илаба» гэһэн мэдээсэлнүүдые «Нью-Йорк Таймс», «Нью-Йорк геральд трибюн» газетэнүүд түрүүшынгээ хуудаһануудта тунхаглаба. Тэрэшэлэн Урда-Вьетнамдахи зээрхэг түримхэй ябуулгада американецуудай хажуугаар НАТО-гой европейскэ оронуудые хабаадуулха гэжэ Урда-Вьетнамда США-гай элшэн сайд байһан Лодж оролдоно гээд мэдээсэгдэнэ.

Социальна ба экономическа шэнжэлгэ хэдэг национальна институдай шэнжэлэл английска газетэнүүдэй гол анхаралые хандуулна. Тэрээн доторынь ороной экономикын мүнөөнэй байдал тушаа сэгнэлтэ үгтэнэ. Энэ жэлэй һүүл тээшэ Англиин түлбэриин балансын гаргашань 500 миллион фунт стерлинг болохо байха гэжэ шэнжэлэлэй авторнууд баглана. «Файнэншл Таймс», «Таймс», «Дейли телеграф» газетэнүүд энэ шэнжэлэлдэ зорюулжа редакционно статьянуудые тунхаглаа. Энээнтэй дашарамдуулан, буржуазна газетэнүүд һанаата болонги байһанаа элирхэйлнэ. «Саашанхи хэрэгүүд бирагүй байна» гэһэн гаршагтай редакционно статья дотороо худалдаа наймаашадай орган «Файнэншл Таймс» газетэ: энэ институт «Англиин экономическа байдалые шэнжэлһэн барагар шэнжэлэл гаргаа» гэжэ һанаа зобонгёор бэшэнэ. «Хэрбээ энээнэйнь зүб байгаа һаа, саашанхи байдалнай тон бирагүй болоно» гэжэ тэрэ газетэ үргэлжэлүүлэн ажаглана.

Советскэ Союзда нэгэ ракетын туһаламжаар хэмэл гурбан одоной табигдаһан тухай мэдээсэлые олон газетэнүүд эли газартаа тунхаглаба. «Нэгэ ракетээр гурбан одон дэгдээгдэжэ, тон ехэ шэнэ амжалта туйлагдаа» гэһэн гаршагтайгаар Индиин «Таймс оф Индиа» гэжэ ехэ газетэ мүнөөдэр мэдээсэбэ. «СССР баһал түрүүлээ» гэжэ «Стейтсмен» газетэ бэшэнэ.

(ТАСС).

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур.
1964 оной августын 21.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН СААНАҺАА

СОВЕТ ЭРДЭМТЭДЭЙ ГАЙХАМШАГ ИЛАЛТА

КОПЕНГАГЕН, августын 19. (ТАСС). Нэгэ ракетээр хэмэл гурбан ододой Советскэ Союзда табигдаһан ушарые совет эрдэмтэдэй ехэ туйлалта мүн гэжэ Даниин хэблэл сэгнэнэ.

Эрдэм ухаанай энэ туршалтые СССР-эй техникын гайхамшаг илалта гэжэ эндэхи газетэнүүд нэрлэнэ. Замбуулинай замда нэгэн доро гурбан ододые табиһан тухай мэдээсэлнүүдые тунхаглаха зуураа, эдэ хэмэл ододые тон шэнэ янзын, бүри хүсэтэй нэгэ ракетэ замбуулин худар абажа гараа гэжэ онсолон тэмдэглэнэ.

Африкын оронуудай конференци

АККРА, августын 19. (ТАСС). Гэгээрэлэй асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула Африкын оронуудай түлөөлэгшэнэрэй конференци Легон хотын университедтэ нээгдээ.

Неделиин турша соо үргэлжэлхэ энэ конференцидэ Африкын 34 ороной гэгээрэлэй түб газарнуудай, научно-шэнжэлэлгын институдуудай хүтэлбэрилэгшэд суглараа. Конференциие Ганын гэгээрэлэй министр Кваку Боатенг нээбэ. Тиихэдэ Ганын президентын, правительствын ба арадай үмэнэһөө тэдэниие амаршалаад, Африкада хабаатай асуудалнуудые, түсхайлан хэлэбэл гэгээрэлэй асуудалнуудые, түргэн шиидхэхын тула эб нэгэтэйгээр хүдэлмэрилхыень Африкын оронуудай түлөөлэгшэнэрые уряалба.

Бэеэ даадаг болохын түлөө

ДАР-ЭС-САЛАМ, августын 19. (ТАСС). Танганьикын ба Занзибарай нэгэдэмэл республикын президент Ньерере орон дотороо аяншалха зуураа, Тетенде хотодо зарлагдаһан ехэ митинг дээрэ үгэ хэлээ. Португалиин колонизаторнуудай Африкаһаа намнагдахань дамжаггүй, Мозамбик Португалиин мэдэл доро байха ёһогүй гэжэ Ньерере мэдүүлбэ.

Республикын президент оронойнгоо хүгжэлтэ дэбжэлтэ хангахын тула оролдосотой габшагайгаар ажаллахыень арад зоноо уряалба. Политическэ бэеэ даадаг һан байдалтай болоһоной һүүлээр экономическа талаараа бэеэ даадаха ябадал туйлаха шухала гэжэ Ньерере онсолон тэмдэглээ.

Патриодууд доботолно

КАИР, августын 19. (ТАСС). Урда Аравиин патриодууд мүнөөдэр Далай районойхи сэрэгэй лагерьнуудта доботолоо. Эдээнһээ уламжалан буу зэбсэгэй складуудта ехэ хохидол ушаруулагдаа, английска 4 солдат алагдаа гэжэ «Аравиин хахад аралай урда талые сүлөөлхэ национальна фронтын» тунхаглаһан мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Мүн тус районойхи английска советнигэй хүдэлдэг газар доботолгдоо. Тиихэдэ эндэхи патриодууд нэгэ солдадые алаһан, бусад хэдэн хүниие шархатуулһан байна гэжэ тэрэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Раск үгэ хэлэбэ

ВАШИНГТОН, августын 18. (ТАСС). Демократическа партиин һунгуулиин программын проект бэлдэхэ комиссиин заседани дээрэ США-гай гүрэнэй секретарь Раск үгэ хэлэхэдээ, американска гадаадын политикын талаар шэнжэлэл хэбэ.

«Мүнөө ооһэдымнай өнгэрөөгһөө магад үлүү ехэ драматическа, гүүхэтэ ехэ хүдэлэлтэнүүдэй үеые үзэжэ байнабди»,—гэжэ Раск хэлээ. «Хоорондоо һаадгүйгөөр харилсадаг, дэлхэйн бэеэ даанги оронуудай общество байгуулха» гэжэ США оролдоно гээд, «бусад оронуудай хоорондын зүришэлдөөнүүдтэ, тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ США-гай хамааралсаха шухала байһые Раск тодоруулха гэжэ оролдобо. «Бидэнэй өөһэдын эрилтэ эрмэлзэл, манай айхабтар ехэ хүсэн аяар холуур боложо байһан олон хэрэгүүдые шиидхэлсэхыемнай баадхана» гэбэ.

Бүхы асуудалнуудые хаража үзэхэдөө, ядерна үе сагта ажаһууһанаа, үнгэрһэн арбаад жэлэй туршада аюул һандаралта ядерна дайн хүн түрэлтэнэй толгой дээрэ Дамоклов һэлмэ шэнгеэр далайгданхай байһыень хараада абаха хэрэгтэй гэжэ США-гай гүрэнэй секретарь онсолон тэмдэглэбэ.

Алишье талын һонирхохоор, алишье талата аша туһатай асуудалнуудаар социалис оронуудтай хэлсээ хэхэ арга боломжые США бэдэрхэ ёһотой гэжэ Раск мэдүүлбэ.

Грециие хашаха һанаатай

АФИНА, августын 19. (ТАСС). Грециин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй заримые НАТО-һоо гаргаха, НАТО-гой штабтахи өөрынгөө хүнүүдые Салоники абаашаха гэһэн Грециин правительствын шиидхэбэриие арад зон хананхгяар угтаа. Гэхэ зуура, эдэ хэмжээнүүд Вашингтондо ба Лондондо, НАТО-гой хүтэлбэрилэгшэдэй дунда, орон доторхи баруунай тала баригшадай дунда дураа гутаха ябадал үүдхэбэ.

Хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Афинадахи США-гай болон Англиин дипломатическа түлөөлэгшэд Грециин правительствада хандажа, энэ шиидхэбэреэ болюулха эрилтэ табиха зуураа. Хэрбээ зүбшөөрөөгүй һаань, «харюугай хэмжээнүүдые абахабди» гэһэн заналта хэбэ.

Конгын арад өөһэдөө шиидхэхэ ёһотой

БРАЗЗАВИЛЬ, августын, 19. (ТАСС). Американска бүхы сэрэгүүдые хоёр неделиин турша соо Конгоһоо гаргахыень Национальна сүлөөрэлгын совет Чомбеһээ эрибэ. Тиихэтэй хамта гадаадын ямаршье оронһоо (Африкын, Европын гү, али Азиин оронуудһаа) нэгэшье франк, нэгэшье һомо абаагүй тухайдаа тус совет дахинаа онсолон тэмдэглэбэ. Конгын срээдүй байдал хилын саана бэшэ, харин Конго дотор шиидхэгдэхэ ёһотой гэжэ тэрэ мэдүүлгэ доторнь хэлэгдэнэ.

Конгодо эсэргүү ябуулга хэгдэһээр

БРАЗЗАВИЛЬ, августын 19. (ТАСС). Английска сэрэгэй самолёдууд, парашютистнууд болон зэбсэгүүдэй Леопольдвиль худар абаашагдажа байһан тухай мэдээсэхэ зуураа, американска сэрэгүүд Конгодохи ООН-ой сэрэгүүдые һэлгэһэниинь элитэ гэжэ Конгын национальна радио (Браззавиль) мэдүүлбэ. «Чомбейн багсаадаг» «национальна сүлөөрэлгын совэдэй туршалгын баазануудай» эндэ оройдоо үгы байһые өөһэдөө хаража үнэншэхын тула энэ ороной территори дээрэхи хотонуудта «Чомбейн союзнигуудай» ябажа үзэхые Конгын правительство (Браззавиль) уряална гэжэ тус радио тэмдэглэбэ.

Энэ хүршэ орон дотор тиимэ «баазануудай» «бии байһан» тухай хэлэхэдээ Чомбейн правительство ямар зорилго табинаб гэхэдэ, патриодуудай хүдэлөөе дараха зорилгоор, Конгын (Леопольдвиль) дотоодын хэрэгүүдтэ США-гай ба Бельгиин бүри ехээр хамаархажа байһые дэлхэйн зонһоо далдалха һанаатай.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй обкомой секретарь Б. Семеновой «Таряа хуряалга ба арадай хинагшад» гэһэн статья; Зэдын үйлэдбэриин управлениин хүдөө ажахын ажалшадай социалис уялганууд; Республикын колхоз, совхозуудаар тэжээл бэлэдхэлэй ябаса тухай материалнууд; Орон доторнай боложо байһан һүүлэй һонин мэдээсэлнүүд толилогдобо.

Хоёрдохи хуудаһанда: КПСС-эй Буряадай обкомой Нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоевой статья «Мал ажалайнгаа гол һалбари — хонин һүрэгөө түргэнөөр үдхэе» гэһэн гаршагтайгаар үгтэбэ. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ—Буряадай АССР-эй барилгын организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдые Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха, габьяата барилгашад гэһэн нэрэ зэргэ олгохо тухай.

Гурбадахи хуудаһанда: Улаан-Үдын локомотив вагон заһабарилгын заводой локомотиво-колесно цехһээ репортаж; ТАСС-ай корреспондентнэрэй мэдээсэһээр уласхоорондын байдал тухай мэдээнүүд толилогдобо.

Мүнөөдэрэй номерто:

Дүрбэдэхи хуудаһанда: республикымнай нютаг нютагай һонин; Ленинградта болоһон Бүхэсоюзна кинофестиваль тухай Александр Нилинэй корреспонденци хэблэгдэбэ.

САГАЙ УЛАРИЛ

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөө республика доторнай бага ... үүлэтэйшэг байха, бороо хура... хогүй. Зүүн хойноһоо һүлашан... һалхилха. Байгал шадарай ню... дэбисхэр дээрэ 14—19, бусад ... тагуудаар 20—25, Улаан-Үдэ... үглөөгүүр 11—13, үдэртөө 2... 24 градус дулаан байха.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00198. Зак. № 735.